

LATİFİ TEZKİRESİ'NDE ESERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

Özet: Latîfî'nin "Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ" adlı tezkiresi'nde şâirlerin hayatları ve edebî kişiliklerine ilişkin değerlendirmelerin yanında onların eserleri ve eserlerine dair görüşlere de yer verilmiştir. Eserlerle alâkalı veriler incelendiğinde Latîfî'nin zengin bir ölçüt dünyasının içinden konuştuğu görülür. Çalışmamızda bu ölçütleri başlıklar altında tasnif ederek onun bu konudaki birikimini göstermeye çalışacağız. Eser adı üstünde şairler tezkiresi olduğu için müellifin dikkati doğal olarak dîvânlar üzerinde yoğunlaşır. Dîvânları mesnevîler ve diğer eserler izler. İlk olarak bu konuya değinilecek, ikinci bölümde ise tezkirede yer bulan şairlerin eserlerinin hangi sıfatlarla vasıflandırıldığı ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Latîfî, Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ, Tezkire.

ASSESSMENT CRITERIONS OF A WORK IN LATİFİ TEZKIRE

Abstract: At the tezkires named Tezkiretü's-şu'arâ and Tabsıratü'n-nuzamâ" of Latîfî, the works of poets and the assessments of their works are included as well as their biographies and literary personalities. When the relevant datas about the works are examined it is seen that Latîfî talks from a rich assessment criterions world. In this study, we try to demonstrate his knowledge in this regard by sorting out these criterions under titles. The author's attention naturally focuses on diwans since the work, as befits the name, is already a poets tezkire. The mathnawîs and other works follow Diwans. We first address this issue; in the second part we discuss on which attributes the works of the poets occurred in the tezkire are qualified.

Keywords: Latîfî, Tezkiretü's-şu'arâ and Tabsıratü'n-nuzamâ, Tezkire.

Arapça zikir kökünden türeyen hatırlamaya vesile olan şey manasına gelen tezkire, terminolojik olarak Osmanlı toplumunun maddî ve manevî kültürünü meydana getiren her meslekten yaratıcı kişinin hayat ve eserlerini konu edinen biyografik eserlerdir. (Canım, 2000: 1) "Klâsik edebiyatımızda kaleme alınan şâir tezkirelerinin ortak amacı kaynakların el verdiği oranda hem kendi döneminde hem de kendi döneminden önce yaşamış şairler hakkında bilgi vererek onları tarihin karanlık sayfalarından kurtarıp gün

* Türk Dili Okutmanı; Bozok Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü; ozlem.sahin@bozok.edu.tr

yüzüne çıkarmak ve tezkirelere girmesini sağlayan şiirlerini insanların istifadesine sunmaktır.” (Çınarcı, 2014:508)

Arapların tabakât adını verdikleri tezkire türü bize İran edebiyatının numuneleri ile girmiştir. Ali Şîr Nevâî’nin Mecâlisü’n-Nefâis’i, Sehî Bey’in Heşt Behişt’i ilk örneklerimizdendir. 16. Yüzyılda yazılmış olan Latîfî’nin ve Âşık Paşa’nın tezkireleri bu türün oldukça güzel ve kâmil eserleridir. Hasan Çelebi’nin Tezkiretü’ş-Şu’arâ’sı, Ahdî’nin Gülşen-i Şu’arâ’sı, Beyânî’nin Tezkire-i Şu’arâ’sı, Âlî’nin Künhü’l-ahbâr’ı bu yüzyılın diğer biyografik eserleridir.

Latîfî’nin “Tezkiretü’ş-şu’arâ ve Tabsıratü’n-nuzamâ” adlı eseri, 1546’da tamamlanmış ve Kanuni Sultan Süleyman’a sunulmuştur. Muhteva ve tertip şekli ile özgün bir yapıya sahiptir. Latîfî, eserinde elifbâ usulü kullanarak, her harf içinde ayrıca üç harfe kadar bir sıralama yapmıştır. Tezkiresi’nde Türk ve İranlı şâirlerle, şâir padişah ve şehzadelere yer vermiştir.

Tezkire incelemelerinde araştırmacılar farklı metod ve uygulamalarla sanatçılar, onların eserleri ve edebî üslûpları üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Harun Tolasa “Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi-I” adlı kitabıyla neden edebî eleştiriye temsil eden en önemli eserlerin tezkireler olduğuna açıklık getirmiştir. Tolasa, kitabın önsözünde bu çalışmasındaki amaçlarını şöyle ifade eder: 1) Bir tezkirenin gerçek mahiyeti ve muhtevası 2) Tezkire yazarının edebî anlayış ve değerler sistemi 3) Tezkirecinin edebî araştırma-eleştiri metod ve üslûbu 4) Çağın edebiyat dünyası. (Öztürk, 2012:179) Harun Tolasa’nın ardından karşımıza çıkan önemli bir araştırmacı ise Pervin Çapan’dır. (Çapan,1993)

Diğer önemli çalışmalar ise Harun Tolasa’nın mezkûr eseri ve Pervin Çapan’ın doktora tezindeki yönteminden hareketle önemli bir çalışma ortaya koyan Filiz Kılıç’ın araştırmaları (Kılıç: 1998), Menderes Coşkun’un “Klâsik Türk Şiirinde Edebî Tenkit” ve Süleyman Solmaz’ın “Onaltıncı Yüzyıl tezkirelerinde (Ahdî, Gelibolulu Âlî, Kınalızâde, Beyânî) Şâirin Dünyası” kitaplarıdır.

Şu’arâ tezkireleri yazdıkları dönemin sosyal ve kültürel hayatını yansıtan önemli belgeler olup şiir ve eser eleştirisi derlemeleri olarak da ele alınıp incelenmelidir. (Özyıldırım, 2011: 147) Tezkireler hem şairlerin biyografilerine hem de onların şiirlerine yer vererek biyografik-antolojik bir mahiyet gösterirler. Tezkire yazarlarının da şair olmaları hasebiyle tezkireler aslında bir nev’i poetika kitaplarıdır. (Akdağ Ahmed, 2012: 2825) Latîfî

Tezkiresi’nin inceleme bölümünde Latîfî’nin şairliği¹ ve poetikası üzerine önemli bilgiler aktarılmaktadır.

“Tezkire yazarları arasında, yazarları, onların dünya görüşlerini (world view), eserlerini (text) çok iyi kavrayan ve yorumlayan tezkireciler olduğu gibi, benzerlerini taklitten ileri gidemeyen tezkire yazarları da vardır. Latîfî, birinci gruba giren nadir tezkire yazarlarından birisidir.” (Canım, 2013:1779) Latîfî, sahasında getirdiği yeniliklerin yanı sıra genel geçer ve nesnel hükümleri ile günümüz dîvân edebiyatı araştırmacılarının en güvenilir tezkirecilerinden biri olmaya devam etmektedir.

Tezkireler en önemli biyografi kaynakları olmakla beraber kaydedilen bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği ise hep tartışma konusu olmuştur. Bazen bir tezkirecinin övdüğü bir sanatçı diğer bir tezkireci tarafından yerilebilmektedir. Tezkireci kendi sanat anlayışı, üslûbu hatta şahsî kanaatleriyle bir şâiri eleştirebilmekte öznel yaklaşımını ortaya koyabilmektedir. Yapılan araştırmalarda ise tezkirelerde yer alan şairlerin şairliği ve üslûbu üzerine değerlendirmeler yapılırken eserlerin müstakil olarak nasıl değerlendirildiği konusu ise göz ardı edilmiştir. Belki de burada gözetilmesi ve de zikredilmesi gereken en önemli husus tezkirecilerin daha çok şairlerin biyografileri ve üslûpları üzerinde durmaları ve eserlerin tavsifine ise daha az yer vermeleridir. Bu çalışmamızdaki amaç Latîfî’nin, eserleri tavsif ederken nasıl bir yol izlediğini ortaya koymaktır.

I-ESERLERİN TERTİB ŞEKLİ VEYA TÜRÜ HASEBİYLE YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

1-Dîvânlar: Latîfî’nin dîvânları zikrediş tarzı ilk bakışta ikiye ayrılır: İlkinde üzerinde durduğu şairin dîvânını bizzat “dîvân” adıyla kaydeder. İkincisinde ise dîvân yerine ikame ettiği tabirlerle şairin dîvânına değinir.

1.1. Doğrudan Dîvân Adıyla Zikrettiği Eserler: Latîfî Tezkiresi’nde şairlerin dîvânları doğrudan “dîvân” sözcüğüyle zikredilir.²

¹ Canım, Rıdvan. (2000), s.9 “Küçük yaşta şiir söylemeye başlayan Latîfî bizde şiir üzerine ilk defa düşünce üretenlerden biridir. Tezkire önsözünde yazar, divan şiirinin çerçevesini çizerek şiir inceleme metodlarından bahseder. Bu hadise çağı için yeni olduğu kadar önemli bir hadisedir.”

² Canım, Rıdvan. (2000), Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-nuzamâ (İnceleme-Metin), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

ÂFTÂBÎ: Rengin eş’âr ile müretteb dîvânı ve ‘uzûbet-elfâz ile şîrin beyânı vardır. (age, s. 177), **‘AMRÎ:** Şâhib-dîvân-ı suhan-güzâr idi. (age, s. 403), **BELİĞİ CELEBÎ:** Fârîsîdân ve şâhib-dîvân. (age, s. 191), **ĞUBÂRÎ-İ KARAMANÎ:** İki mükemmel dîvânı vardır. (age, s. 408), **HAFFÎ-İ EDİRNEVÎ:** Müretteb ü müdevven dîvânı ve mağbûl ü memdûh eş’ârı ve eş’ârının beyne’l-enâm hayli iştihâr u intişârı vardır. (age, s. 249), **ĤAYÂLÎ BEG:** Defter-i suhanverân-ı zamanda ve ceride-i firka-i şîr-ğuyânda maṭla‘-ı dîvân-ı fesâhât ve fihrist-i ceride-i belâgatdur. (age, s. 254) **HİLÂLÎ-İ BURÜSEVÎ:** Kaşâyid ü eş’ârla müretteb ü mükemmel dîvânı ve şîr-i şîrin-beyânı vardır. (age, s. 571), **LE‘ÂLÎ:** Fârsî ve Türkî iki dîvânı ve muḥayyel kelâm u rengin ebyâtı vardır. (age, s. 475), **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-i RÛMÎ:** Bu birkaç ebyât-ı dil-peṣîr ol hazretüñ dîvân-ı kebîrinden netîce-i müşâhedesi ve semere-i mükâsefe ve mükâlemesidir. (age, s. 113), **MEVLÂNÂ KEMÂL:** Dîvân-ı muṭteber ü mücib-i taḥsîn ve maḥall-i âferîn şîr-i zîbâsı ve ğazel-i ğarrâsı vardır. (age, s. 466), **MEVLÂNÂ NECÂTÎ:** Mesfûruñ dîvânında meşûr olan eş’ârûñ ekşeri diyâr-ı Kaştamonıda vâkıf

1.2. Dîvân Yerine İkame Ettiği Bir Tabirle Zikrettiği Eserler: Latîfî’nin tedvîn edilmiş bazı eserleri, dîvân sözcüğünün dışında farklı nitelemelerle andığı görülür.

Bu durumda ebyât, eş‘âr, güftâr, kasâ’id tabirlerini ortaya sürerek bunların başına müdevven ve mürettep sıfatlarını ekler ve bu ekleyişten de dîvânı murad eder.³

Dîvânlara dair değerlendirme ölçütleri:

1) Latîfî Tezkiresi’nde dîvân zikredildikten sonra dîvândaki şiirlerin nitelikleri ve halk arasındaki konumundan söz edilir bazen de hiçbir hüküm verilmeksizin dîvânın tertibi üzerinde durulur. 2) Dîvân sahipliğinden sonra şairliğine vurgu yapılır. 3) Dîvândan seçilen birkaç örnek beyit üzerinden dîvân hakkında genellemeye gidilir, şairin Farsça ve Arapça dîvânları varsa bunlar belirtilir. 4) Dîvânın teknik yönden mükemmel olup olmadığına vurgu yapılır. 5) Şairin şiir söyleme yeteneğine değinilip başka hünerlerine vurgu yapıldıktan sonra dîvânın kimin adına tertip edildiği bildirilir. 6) Şairin aydınlar arasında meşhur

olmanın ebyât-ı dürer-bârında vârid olan emsâlün ba‘zı vilâyet-i mezbürenün ‘adet-i kadîmesine ve iştilâhâtına muvâfık vâkî’ olmuştur. (age, s. 519), **NİYÂZÎ-İ BURÜSEVÎ:** Vâfir kaşâyid ü eş‘arla Yıldırım Hân nâmına müretteb ve mükemmel dîvânı ve lisân-ı şelâsede rengîn nazmı ve şîrin-beyanı vardır. (age, s. 551), **REFİKÎ:** Dîvânı bî-iştihâr u ‘üvândur. (age, s. 274), **SA’DÎ-İ CEM:** Eş‘arı meşhûr dîvânı mestûr u mütedâvil ve mezkûrdur. (age, s. 305), **ŞAFÂYÎ:** Sultân Bâyezid Hân nâmına müretteb ve mükemmel dîvânı ve ‘ilm-i ‘arûzda ve fenn-i Fürsden irfânı vardır. (age, s. 355), **ŞEVKÎ:** Dîvânı müretteb ü mestûr ve beyne’n-nâs mütedâvil ü meşhûrdur. (age, s. 335), **SULTÂN KORKUD:** Fenn-i şîrde dağı mükemmel dîvânı vardır. (age, s. 147), **ŞEYH RÜŞENÎ** (Müdevven ebyâtı ve meşnevî üslûbında Makâlâtı vardır. (age, s. 125), **ZEYNEB:** Mefhûmınca tab‘ında selâkat-ı şîriyyesi olmanın Fârsî ve Türkî kaşâyid ü eş‘arla Sultân Mehmed nâmına dîvân tertib etmişdir. (age, s. 289).

³ **ÂFTÂBÎ:** Rengîn eş‘âr ile müretteb dîvânı ve ‘uzûbet-elfâz ile şîrin beyanı vardır. (age, s. 177), **‘AMRÎ:** Şahib-dîvân-ı suhan-güzâr idi. (age, s. 403), **BELİĞİ ÇELEBÎ:** Fârsîdân ve şahib-dîvân. (age, s. 191) **ĞUBÂRÎ-İ KARAMANÎ:** İki mükemmel dîvânı vardır. (age, s. 408), **HAFFÎ-İ EDİRNEVÎ:** Müretteb ü müdevven dîvânı ve maqbûl ü memdûh eş‘arı ve eş‘arının beyne’l-enâm hayli iştihâr u intişârı vardır. (age, s. 249), **HİLÂLÎ-İ BURÜSEVÎ:** Kaşâyid ü eş‘arla müretteb ü mükemmel Dîvânı ve şîr-i şîrin-beyanı vardır. (age, s. 571), **HELÂKÎ-İ KARAMANÎ:** Sâ’ir ma’arifinden gayrı müdevven ve müretteb eş‘arı ve hoş-âyende güftârı vardır. (age, s. 569), **ME’ÂLÎ:** Müdevven ebyâtı ve dâ’ire-i edebden hâric fahşiyâtı vardır. (age, s. 492), **MEHDÎ:** Ve kaşâyid ü eş‘arı müdevven ü meşhûrdur. (age, s. 496), **LE’ÂLÎ:** Fârsî ve Türkî iki dîvânı ve muhayyel kelâm u rengîn ebyâtı vardır. (age, s. 475), **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RUMÎ:** Bu birkaç ebyât-ı dil-pezir ol Hazretün dîvân-ı kebîrinden netice-i müşâhede ve semere-i mükâşefe ve mükâlemesidir. (age, s. 113), **MEVLÂNÂ KEMÂL:** Dîvân-ı mu‘teber ü mücib-i taḥsîn ve maḥall-i âferîn şîr-i zîbâsı ve gâzel-i garrârı vardır. (age, s. 466), **MEVLÂNÂ NECÂTÎ:** Mesfûrün dîvânında meşhûr olan eş‘ârın ekşeri diyâr-ı Kaştamonıda vâkî’ olmanın ebyât-ı dürer-bârında vârid olan emsâlün ba‘zı vilâyet-i mezbürenün ‘adet-i kadîmesine ve iştilâhâtına muvâfık vâkî’ olmuştur. (age, s. 519), **REFİKÎ:** Dîvânı bî-iştihâr u ‘üvândur. (age, s. 274), **SA’DÎ-İ CEM:** Eş‘arı meşhûr dîvânı mestûr u mütedâvil ve mezkûrdur. (age, s. 305), **ŞAFÂYÎ:** Sultân Bâyezid Hân nâmına müretteb ve mükemmel dîvânı ve ‘ilm-i ‘arûzda ve fenn-i Fürsden irfânı vardır. (age, s. 355), **SURÜRÎ EFENDÎ:** Beyne’l-ulemâ mu‘teber ü mu‘tever ve inde’l-fuzalâ maqbûl ü mütedâvildür ve bunca muşannefât u mü‘ellefâtın gayrı müdevven ve müretteb kaşâyid ü ebyâtı vardır. (age, s. 302), **ŞEVKÎ:** Dîvânı müretteb ü meşhûr ve beyne’n-nâs mütedâvil ü meşhûrdur. (age, s. 335), **SULTÂN KORKUD:** Fenn-i şîrde dağı mükemmel dîvânı vardır. (age, s. 147), **VİŞÂLÎ:** Müdevven ebyâtı ve esâmî-i meḥâbib için her ismde dinilmiş bir gâzeli ve her ‘ilmden ḥaberi ve her fende eli vardı. (age, s. 562), **ZEYNEB:** Mefhûmınca tab‘ında selâkat-ı şîriyyesi olmanın Fârsî ve Türkî kaşâyid ü eş‘arla Sultân Mehmed nâmına dîvân tertib etmişdir. (age, s. 289).

olup olmadığı zikredilip ardından divanına vurgu yapılır. 7) Divanlar için müretteb, mütevvên, mükemmel, fesâhat, kebîr, mu‘teber, bî-iştihâr, meşhûr, meştûr, mütedâvil gibi sıfatları kullanılmıştır.

2. Mesnevîler: Latîfî Tezkiresi’nde dîvânlardan sonra ikinci sırada yer alan eserler mesnevîlerdir.⁴

Mesnevîlere dair değerlendirme ölçütleri:

1) Leylâ ve Mecnûn’dan alınan seçme beyitlerle eserden nasıl etkilenildiği belirtilir. 2) Âb-ı Hayât’tan alınan beyitler, sır saklamaları yönünden hayatın sığmağı olarak gösterilir. 3) Hüsrev ü Şîrîn’i Türkçede en iyi söyleyenin Şeyhî olduğu belirtilir. 4) İşret-nâme’nin bezme ilişkin güzel bir kitap olduğu zikredilir. 5) Kâmî-i Karamanî’nin gönül açıcı şiirlerinin varlığından bahsedikten sonra Mollâ Câmî’den yaptığı Yûsuf u Züleyhâ tercümesi zikredilir ve onun tercümede muvaffak olduğuna okuyucu hazırlanır. 6) Mevlânâ’nın mesnevîsi, öğüt içerikli, dinin delili, ariflerin kılavuzu ve halkı Hakk’a götüren bir irşad edici olarak anlatılır. 7) Şâh u Gedâ’nın sözleri parlak, üslûbu ise ince olarak nitelendirilir. 8) Selim-nâme, fütûhât aşkı ve savaş destanlarıyla dolu, sade bir üslûpla yazılmış bir eser olarak değerlendirilir. 9) Zâtî’nin Şehrengîz’i seçilen birkaç beyit delaletiyle gönül çekici bulunur.

3- Diğer Eserler

Bu başlık altında Latîfî’nin değerlendirdiği mensur eserler vardır. Bu eserler ya özgün isimleriyle belirtilir ya da üzerinde durulan sanatçının anılan konuda bir kitap veyahut risalesinin olup olmadığına vurgu yapılır.

3.1. İsmen Anılan Kitaplar:⁵ 3.2. İsmen Anılmayan Kitaplar⁶

⁴ **FUZÛLÎ-İ BAĞDÂDÎ:** Bu birkaç ebyât-ı pür-füsûn anuñ kitâb-ı Leylî vü Mecnûnındandır. (age, s. 436), **HIZRÎ AMASYAVÎ:** Bu birkaç ebyât-ı hayât-me‘âb anuñ Âb-ı Hayât nâm kitâbındandır. (age, s.247), **HÜSREV Ü ŞİRİN (MEVLÂNÂ ŞEYHÎ):** Zebân-ı Türkîde Kıışşâ-i Hüsrevî andan şîrîn demiş kimse yokdur. (age, s. 339), **İŞRET-NÂME (REVÂNÎ):** Şîfât-ı câmda ve ta‘rîf-i mey-i lâle-fâmda bu birkaç ebyât-ı naşîhât-nişâb ol kitâb-ı müste‘âbdandır. (age, s. 279), **KÂMÎ-İ KARAMANÎ:** Hüb şîr-i dil-güşâsi ve Câmiden terceme Yûsuf u Züleyhâsi vardır. (age, s. 457), **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ:** Şâhib-i kitâb-ı Meşnevîdür. (age, s. 111), **RAHMÎ ÇELEBÎ:** Rengîn elfâz ve nazûk edâ ile kitâb-ı Şâh u Gedâsi ve istimâ‘ u pesende kâbil eş‘âr-ı dil-güşâsi vardır. (age, s. 270), ⁴ **RIYÂZÎ:** Müdevven ebyâtı ve vasa‘at mertebesinde kelîmâtı vardır. (age, s. 282), **SELİM-NÂME (ŞÛKRÎ):** Dâr-ı cihânda cihân-dârlîk ile vâkî‘ olan fütûhâtın ve menâkıb-ı muhârebâtın nazm-ı rûşen sâde ve ebyât-ı vazîh u küşâdeyle Selîm-nâme adlı bir kitâb dimişdür. (age, s. 325), **ŞEHRENGİZ (MEVLÂNÂ ZÂTÎ):** Bu birkaç beyt-i dil-âvîz dahı şehr-i Edirneye didügi şehrengîzdendir. (age, s. 266)

⁵ **SÂLİH ÇELEBÎ EFENDÎ:** Tevârîh-i ‘Âl-i ‘Oşmâna müte‘allîk münşe‘âtı ve neşr-i müseccâ‘ ile ba‘zı te‘lîfâtı vardır. (age, s.348), **TAZARRU‘-NÂME (SİNÂN PAŞA):** Bir mazmûnına muvâfîk u mu‘âbîk bu birkaç ebyât-ı ma‘nevî anlaruñ Tazarru‘-nâmesinde olan meşnevîsidür. (age, s. 310), **TEZKİRETÜ’L-EVLİYÂ (SİNÂN PAŞA):** Nazm-ı bedî‘ ve neşr-i belîğ üze Tazarru‘-nâme nâm bir ilâhî risâlesi ve Tezkiretü’l-Evliyâ teşmiye olunur menşûr ma‘âlesî vardır. (age, s. 310), (age, s. 169), **‘ÂŞIK PAŞA:** Feyz-i Feyyâzdan mülhem ü mütevärid on faşl üzere tertîb olınmış bir kitâb-ı kem-yâb (age, s. 119), **‘ATÂ-İ ÜSKÛBÎ:** Tecnisât-ı Kâtîbî üslûbunda manzûm bir risâlesi ve ahvâl-i tariqata münâsib bir ma‘âlesî vardır. (age, s. 398), **CÂVİDÂN-NÂME (MAKÂLÎ):** Mâ‘nâ ve me‘âlde Ma‘âlinüñ Câvidân-nâmesine mümâseleti vardır. (age, s176), **ĞAZÂLÎ:** Zamân-ı muvâşalatda ve

Diğer Eserlere Dair Değerlendirme Ölçütleri

1) Eserin manzum, mensur veya nazım-nesir karışık olup olmadığı belirtilir. 2) Eserin kaç fasıl üzere tertip edildiği zikredilip nadir bir eser olup olmadığı tespit edilir. 3) Bir yazarın iki kitabı varsa içeriklerinden ayrı ayrı bahsedilir. 4) Eseri oluşturan hikâyelerin bölüm bölüm nitelikleri verilerek muhteva değerlendirmesi yapılır. 5) Dinî eser ve risâlelerden bahsedilir.

II- ESERLERİN USLÛBUNA VE KIYMETİNE DÂİR DEĞERLENDİRMELER

- 1) **Beýt:** Ebyât-ı hikmet⁷, Ebyât-ı dil-pezir⁸, Ebyât-ı ilhâm-simât⁹, İnde’l-fuzelâ ve’l-bülegâ muteber.¹⁰, Ebyâtı gamız-elfâz-ı hayâl¹¹, Ebyât-ı hezel-ıktibâs¹², Ebyât-ı dervîşâne¹³, Ebyât-ı mev’izet-simât¹⁴, Enfâs-ı feyz-âşârındandır¹⁵, Ebyât-ı taşannu’-simât¹⁶, Ebyât-ı belâgat-siyâk¹⁷, Ebyât-ı ilhâm-simât¹⁸, Ebyât-ı hoş-âyende¹⁹, Matla’ul’envâr²⁰, Mezemmet-güne²¹, Hayât-me’âb²², Maşnû²³, Mu’tebere²⁴, Oğşar²⁵, Muhayyel ü selîs ve muşanna’ u nefîs²⁶,

dem-i mübâşeretde mehbâbîb-i nisvânun her bâbdan me’mül ü mes’ül olan temettu’-ı hayât-efzâsında ve ol iki ‘âlem zevk u şafâsında şehvet-engiz latîf latîfeler ve zevk-âmîz şîrîn rengin hikâyeler irâd u ibrâz itmişdür. (age, s. 410), **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ:** İlm-i sülûkda ve tarik-i taşavvufda anun emsâli bir kitâb beyne’l-meşâyih gâyetde nâdir ü kem-yâbdur. (age, s. 111), **MEVLÂNÂ HAMDÎ ÇELEBÎ:** Bu bir kaç ebyât-ı belâgat-siyâk ve nazm-ı feşâhat-sibâk anun kitâbındandır. (age, s. 237), **MEVLÂNÂ YEŞİL-ZÂDE:** Vakf-ı derâhim ü denânîrün cevâzında müfid ü muhtaşar risâlesi vardır. (age, s. 283), **RİZÂYÎ:** ‘Arabî ve Türkî müfid risâleler ve manzûm u menşûr nefîs makâleler tahîr ü te’lif itmişdür. (age, s. 273)

⁷ **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ:** Ebyât-ı hikmet-simât tefekkür ü te’emmül ile imlâ ve inşâ olunmuş degüldür. (age, s. 111)

⁸ **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ:** Bu birkaç ebyât-ı dil-pezir ol Hazretün Dîvân-ı Kebîrinden netice-i müşâhedesi ve semere-i mükâşefe vü mükâlemesidir. (age, s. 113)

⁹ **İBRÂHİM GÜLŞENÎ:** Hazret-i Celâleddin Rûmî-kuddise sırruhu-Dîvân-ı ma’nevî ve kitâb-ı Meşnevîsinde nice ebyât-ı ilhâm-simât ile. (age, s. 129)

¹⁰ **SULTÂN SELÎM:** Eş’âr-ı belâgat-şi’ârı inde’l fuzelâ ve’l bülegâ maqbûl muteber idi. (age, s. 150)

¹¹ **HARİRÎ ‘ABDÛLCELİL ÇELEBÎ:** Beytler ki her biri gamız-elfaz-ı hayaldür. (age, s. 225)

¹² **ESİRÎ:** Gâlibâ bu ebyât-ı hezel-ıktibâs ve bî-câ libâs ol şeytanet-şânun şânında vâkı’dür. (age, s. 175)

¹³ **AHMED BEG ZÂİM:** Birkaç ebyât-ı dervîşâne dañı anun dervîşligünü iş’âr ider. (age, s. 167)

¹⁴ **MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ:** Bu ebyât-ı mev’izet-simât dañı dünyâ-yı dün-ü dü-rengin. (age, s. 113)

¹⁵ **ŞEYH VEFÂ:** Bu bir iki matla’-ı envâr ol Hazretün enfâs-ı feyz-âşârındandır. (age, s. 123)

¹⁶ **SÜLEYMÂN ÇELEBÎ:** Bu birkaç ebyât-ı taşannu’-simât zıkr olunan mevlidün miftâhından numunedür. (age, s. 135)

¹⁷ **MEVLÂNÂ HAMDÎ ÇELEBÎ:** Bu birkaç ebyât-ı belâgat-siyâk ve nazm-ı fesâhat-sibâk. (age, s. 237)

¹⁸ **İBRAHİM GÜLŞENÎ:** Kitâb-ı meşnevîsinde nice ebyât-ı ilhâm-simât ile. (age, s. 129)

¹⁹ **HÂLETÎ ÇELEBÎ:** Hoşca kelimatı ve hoş-âyende ebyatı vardır. (age, s. 221)

²⁰ **FERİDÜ’D-DİN ‘ATTÂR:** Nitekim ol matla’u’l-envâr ve mañzenü’l-esrâr. (age, s. 108)

²¹ **HİZRÎ AMASYAVÎ:** Mezemmet- güne birkaç ebyâtı defterdâra sundu. (age, s. 248)

²² **HİZRÎ AMASYAVÎ:** Bir fehvâsmca ulî’l-elbâba fevâ’id-i ketm-i râz ve menâfî’-i setr-i sırr-ı niyâz beyânında bu birkaç ebyât-ı hayat-me’âb anun Âb-ı Hayât nâm kitâbındandır. (age, s.247)

²³ **HAYALÎ KÂTİB:** Bu birkaç ebyât-ı maşnû’a ol kaşidedendür. (age, s. 253)

²⁴ **HAYALÎ KÂTİB:** Hüb tab’ı ve kâbil-i şâmî ve ebyât-ı mu’tebereden vâfir hâfir-ı nişânı vardır. (age, s. 253)

²⁵ **DÂÎ:** Tarîf-ñânlar arasında vâfir ta’rifâtı ve kudemâ semtin oğşar ebyatı vardır.(age, s. 256)

²⁶ **DERÛNÎ:** Didüğü ebyatı muhayyel ü selîs ve muşanna’ u nefîs eyler idi.(age, s. 257)

Memduh u muhayyel²⁷, Beyt-i rengin²⁸, Beyt-i dil-âvîz²⁹, Şîrîn ü rengin³⁰, Şekvâ-şi‘âr³¹, Laîfî³², Meşhûr³³, Terennüm-i âvâze ve rindâne³⁴, Naşîhât-nişâb³⁵, Hüb³⁶, Terceme ve tazmîn ve sencîde-i mîzân³⁷, Meserret-me‘âb³⁸, Mişâl-i sihr-i helâl muhayyel ü muşanna‘³⁹, Ma‘nevî⁴⁰, Dil-pesend⁴¹, Maşnû‘ u maţbû⁴², Zâde-i şab‘-ı hayâl-engîz ve bî-ihtiyâr⁴³, Vâzîh u güşâde⁴⁴, Naşîhât-nişâb ve mev‘îzet-me‘âb⁴⁵, Hoş⁴⁶, Dür-feşân ebyât, Âteş-bâr güftâr⁴⁷, Mev‘îze tarzında⁴⁸, Mutaşavvîfâne⁴⁹, Saţhî⁵⁰, Zındıkâne⁵¹, Kâbüle kâbil⁵²,

²⁷ **MEVLÂNÂ ZÂTÎ**: Mağbûl-i tîbâ‘ ve lâyıq-ı istima‘ memdûh u muhayyel ebyâtı ve musanna‘ kelimâtı vardır. (age, s. 264)

²⁸ **ENVERÎ-İ MÎDÂDÎ**: Bu beyt-i rengin dağı ber vech-i tazmîn. (age, s.181)

²⁹ **ŞEHRENGİZ (MEVLÂNÂ ZÂTÎ)**: Bu birkaç beyt-i dil-âvîz dağı şehr-i Edürneye didügi Şehrengîzdenür. (age, s. 266)

³⁰ **REYÎ**: Fazl u kemâlden bîgâne ve şürîde-hâl ü dîvâne-reng iken şîrîn ü rengin ebyâtı ve nefis ü nâzik makâlâtı vardır. (age, s. 269)

³¹ **RESMÎ**: Bu birkaç ebyât-ı şekvâ-şi‘âr dağı kendü rûzgârınınuñ a‘yân-ı hisset-dişarı erbâb-ı fazl u hüner mağal-i8 ihsân u istihsânda bir qurı Taşsîn ve riş-ğand-ı âferin ile başdan savdıkları hakkında anuñdur. (age, s. 272)

³² **RİZÂYÎ**: Türkıde bu maţla‘-ı laîf dağı anlarındur. (age, s. 274)

MEVLÂNÂ ‘ABDURRAHMAN ÇELEBÎ: Kendülerinin dağı şab‘-ı şerifleri şi‘re mâyil olmağın vaqtühâ rubâ‘iden ve kıt‘adan ba‘zı laîf beyitler derler. (age, s. 383)

³³ **ANDELİBÎ**: Mezbûr bu beyt-i meşhûrî anuñ hakkında demişdür. (age, s. 405)

³⁴ **ŞAFFÎ**: Bu maţla‘-i meşhûr anuñ kelimâtından ve cümle-i ihdürâ‘âtındandır. (age, s. 358)

³⁵ **REVÂNÎ**: Eş‘âr-ı şarab-efzâsıyla hüm-hâneler pür-şadâ ve terennüm-i âvâze-i ebyâtıyla nâle-i ‘uşşâk gibi felek-fersâdur. (age, s. 278)

³⁶ **İŞRET-NÂME (REVÂNÎ)**: Şîfât-ı câmda ve ta‘rif-i mey-i lâle-fâmda bu birkaç ebyât-ı naşîhât-nişâb ol kitâb-ı müsteşabdandır. (age, s. 279)

³⁷ **SÂHİRÎ**: Hâlât-ı aşk ve hâşşa-i mağabbet hakkında bu ebyât hüb vâkı‘ olmuştur. (age, s. 297)

SÂDÎ ÇELEBÎ EFENDİ MÜFTÎ: Ferd ü rubâ‘iden hüb ebyâtı ve ber-vech-i bedâhe ba‘zı kelimâtı vardır. (age, s. 306)

ŞÂNÎ: Bu maţla‘ anuñ eş‘ârından hüb vâkı‘ olmuştur. (age, s. 317)

FİRÂKÎ-İ VÂİZ: Sâyir fezâyilinden zâyid zâyidü’l-vaşf eş‘âr u kaşâyiddenden dîvân-ı hüsniyyâtı ve manzûmât u menşurâtdan nice pâre te‘lifâtı ve mağall-i taşsînde hüb ebyâtı vardır. (age, s. 423)

³⁸ **SEHÂYÎ**: Ebyâtı terceme ve tazmîn ve tedvînât-ı selefden şuhan-çin idi. (age, s. 298)

³⁹ **SÂDÎ-İ CEM**: Bu maţla‘-ı meserret-me‘âb ile Sulţan Ceme hitâb iderdi. (age, s. 304)

⁴⁰ **SAYÎ**: Mu‘arrifler arasında isti‘mâl olunur ve câmi‘ u mağâfilde okunur ğarâ ta‘rifâtı ve mişâl-i sihr-i helâl muhayyel ü muşanna‘ ebyâtı vardır. (age, s. 307)

⁴¹ **SİNÂN PAŞA**: ‘Âdet-i şu‘arâ üzre ğazel diyüp kaşîde diyüp tağalluş ta‘yîn itmek vâkı‘ olmamışdır. Bir mazmûnına muvâfîk u muţabîk bu birkaç ebyât-ı ma‘nevî anlarıñ Tazarru‘-nâmesinde olan meşnevisidir. (age, s. 310)

⁴² **SÜZÎ**: Bu iki beyt-i dil-pesend dağı meh-rûlara mihr ü ve fâ bâbında nuş u pendidür. (age, s. 313)

⁴³ **ŞAMÎ**: Ebyâtunuñ maşnû‘ ve maţbû‘ı bu maţla‘-ı meşel-âmîz ü zevk-engîzdir. (age, s. 316)

⁴⁴ **ŞÜKRÎ**: Bu beyt-i meşel-âmîz dağı anuñ zâde-i şab‘-ı hayâl-engîzidir. (age, s. 323)

⁴⁵ **SELİM-NÂME (ŞÜKRÎ)**: Dâr-ı cihânda cihân-dârlık ile vâkı‘ olan fütühâtıñ ve menâkıb-ı muğârebâtın nazm-ı rüşen sâde ve ebyât-ı vazîh u küşâdeyle Selim-nâme adlu bir kitâb dimişdür. (age, s. 325)

⁴⁶ **ŞEMSÎ-İ EDVÂRÎ**: Bu beyt-i naşîhât-nişâb ve mev‘îzet-me‘âb dağı eyyâm-ı serî‘u’l-akdâm ve hengâm-ı tîz- kâm ğayetde serî‘u’l-‘ubûr idüğü beyânında anuñ eş‘ârındandır. (age, s. 330) b

⁴⁷ **ŞEMSÎ-İ DERVİŞ**: Vâkı‘ olan münâzarât-ı murğâmı hoş-ebyât ve hüb teşbihât u temsilât ile bast itmişdür. (age, s. 332)

⁴⁸ **MEVLÂNÂ ŞEMÎ**: Bu birkaç metali‘i maţbû‘a anuñ eş‘ârından ve cümle-i güftâr-ı âteş-bârından ve ebyâtı dür-feşân ve eş‘âr-ı Güher-nişârındandır. (age, s. 333)

⁴⁹ **ŞEHDÎ**: Mev‘îze tarzında bu birkaç ebyât dağı anuñ kelimâtındandır. (age, s. 337)

⁵⁰ **MEVLÂNÂ ŞEYHÎ**: Fe-keyfe ki ol feyz-bahş u hâlet engîz ü mevîizet-me‘âl ü âteş-rîz mutaşavvîhfâne ebyât ve meşâyihâne mev‘îzât her biri âdeme ğinâ ve fenâ virür kelimât ki mümâ-ileyhüñ kitâb-ı müsteşabdandır. (age, s. 340)

⁵¹ **ŞAFÂYÎ CERRÂHÎ**: Kendünüñ dağı saţhîce ebyâtı ve sâdece kelimâtı vardır. (age, s. 356)

Ğarrâ⁵³, Fârisî ve Türkî müretteb ü müdevven⁵⁴, Dervîşâne⁵⁵, Râfizîyâne⁵⁶, Meşel-âmîz⁵⁷, ‘Âşîkâne⁵⁸, Muḥakkîkâne⁵⁹, Sencîde-i mîzân⁶⁰, Meşel-âmîz ve zevk-engîz ve ḥüb⁶¹, Maṭbû⁶², Muḥayyel ü muşannâ⁶³, Ğarîb⁶⁴, Pür-füsün⁶⁵, Daḥl-âmîz⁶⁶, Derd-mendâne⁶⁷, Mev’îzet-simât⁶⁸, Kānd-âmîz⁶⁹, Ğarrâ⁷⁰, Muğlaḳ⁷¹, Mu’ciz-simât⁷², Bâbâyâne⁷³, Hoş-âyende⁷⁴, Rengîn⁷⁵, Dürer-nişâr⁷⁶, İlähî⁷⁷, Deḳâyîk-nikât⁷⁸, Dürer-bâr⁷⁹, Ḳudsî-simât⁸⁰, Pür-nikât⁸¹, Pend-simât⁸², Cân-perver⁸³.

- ⁵¹ **ŞUN’İ-İ ŞELÂNİKÎ**: Eş’arı daḥî luğaviyyât u hezelliyât ve mülhidâne kelimâtdur ve zındîkâne ebyâtdur. (age, s. 364)
- ⁵² **YÛSUF U ZÛLEYḤĀ (ZİYÂYİ)**: Kâbüle kâbil ebyâtla muḥayyel ü muşanna’ nazm-ı dil-güşâsi vardır. (age, s. 371)
- ŞĀHİDİ-İ EDİRNEVÎ**: Dîvânında kâbüle kâbil gerçi ba’zı ebyâtı daḥî vardır ammâ şütür ü gübre makûlesi nâ-hem-vârdur. (age, s. 319)
- ⁵³ **‘ÂŞİK ÇELEBÎ**: Eş’arında ḥüb diḳḳatlerle ğarrâ beyitler demişdür. (age, s. 382)
- ⁵⁴ **‘ADNÎ**: Fârisî ve Türkî müretteb ve müdevven ebyâtı ve şâ’irâne kelimâti vardır. (age, s. 386)
- ⁵⁵ **‘ASKERİ-İ EDİRNEVÎ**: Dervîşâne ebyâtı ve faḳr u fenâya müte’allîk kelimâti vardır. (age, s. 389)
- ⁵⁶ **ŞĀHİ-İ ŞARḲÎ**: Deryâ-yı Ebrâra nazîre bu maṭla’-ı râfizîyânesi kendünün şâhî idüğüne şâhidür. (age, s. 323)
- ⁵⁷ **ŞĀNİ’İ ÇELEBÎ**: Bu maṭla’-ı meşel-âmîz anuñ ebyâtından ve cümle-i güftârındandır. (age, s. 350)
- SUN’İ İZNİKÎ**: Bu beyt-i meşel-âmîz anuñ eş’arı ḥayâl-engîzindendir. (age, s. 360)
- ⁵⁸ **İŞRETİ ÇELEBÎ**: Bu maṭla’-ı ‘âşîkâne anuñdur. (age, s. 392)
- ⁵⁹ **‘ÂŞKÎ-İ ÜSKÛDĀRÎ**: Bu maṭla’-ı muḥakkîkâne anuñ eş’arındandır. (age, s. 394)
- ⁶⁰ **SEḤĀYÎ**: Bu maṭla’ eş’arının maḳbûli ve sencîde-i mîzân kabûlidir. (age, s. 298)
- ⁶¹ **ŞĀMÎ**: Ebyâtının maşnû’ u maṭbû’ı bu maṭla’-ı meşel-âmîz ü zevk-engîzdür. (age, s. 316)
- ⁶² **ŞĀHİDİ-İ EDİRNEVÎ**: Bu birkaç maṭla’ maṭbû’ olan ebyâtından ve maḳbûl ü mer’i olan kelimâtındandır. (age, s. 319)
- SĀLİH ÇELEBÎ EFENDÎ**: Bu maṭla’-ı maṭbû’ anuñ eş’arındandır. (age, s. 348)
- ZUHÛRÎ ÇELEBÎ**: Bu maṭla’-ı maṭbû’ anuñ eş’arındandır. (age, s. 379)
- ‘ÖZRÎ**: Bu maṭla’-ı maṭbû’ anuñ netâyic-i tettebbu’udur. (age, s. 389)
- ‘ÂŞKÎ-İ ŞARUḤĀNÎ**: Bu maṭla’-ı maṭbû’ kendünün zâde-i ḳarîḥasıdır. (age, s. 395)
- REMZİ ÇELEBÎ**: Bu maṭla’-ı maṭbû’ anuñ ḥayâl-i ḥaşşıdır. (age, s. 278)
- ⁶³ **SAYÎ**: Mu’arifler arasında isti’mal olunur ve câmi’u maḥafilde okunur ğarrâ ta’rifâtı ve mişal-i sıḥr-i helâl muḥayyel ü muşanna’ ebyâtı vardır. (age, s. 307)
- ⁶⁴ **KARA FAZLÎ**: Ğarîb beytler ve ‘acîb san’atlar itmişdür. (age, s. 434)
- ⁶⁵ **FUZÛLÎ-İ BAĖDĀDÎ**: Bu birkaç ebyât-ı pür-füsün anuñ kitâb-ı Leylî ve Mecnûnındandır. (age, s. 436)
- ⁶⁶ **FİGANÎ**: Bu beyt-i meşhûrdur ki merhûm İbrâhîm Paşa ḥaḳḳında şudür idüp illerde bu beyt-i daḥl-âmîz meşhûr ve dillerde mezkûr oldu. (age, s. 439)
- ⁶⁷ **FAḲİRÎ**: Fenn-i şî’rde derd-mendâne ebyâtı ve ‘âşîkâne kelimâti vardır. (age, s. 440)
- ⁶⁸ **ĶĀDRÎ EFENDÎ**: Bu ebyât-ı mev’îzet-simât anuñdur. (age, s. 447)
- KĀŞİFÎ**: Bu ebyât-ı mev’îzet-simât daḥî meşneviyyâtından ḥüb vâḳî’ olmuşdur. (age, s. 454)
- ⁶⁹ **ĶĀNDÎ-İ SİROZÎ**: Ve bu beyt-i kând-âmîz daḥî ol zarîf-i zerâfet-engîzün kelimât-ı şeker-rizündendir. (age, s. 450)
- ⁷⁰ **KĀMÎ-İ ĶARAMĀNÎ**: Bu birkaç ebyât-ı ğarrâ evşâf-ı Züleyḥâda vâḳî’ olmuşdur. (age, s. 458)
- ⁷¹ **MEVLĀNĀ KEMĀL**: Terbîb-i ğarîbinde ol ḳadar ‘ibârât-ı ğâmîza ve ebyât-ı muğlaḳa birle luğât-ı muğlaḳâ irad itmişdür. (age, s. 468)
- ⁷² **KEMĀL ḤALVETÎ**: Meşîyyet-i ezel ve taḳdîr-i lem-yezele müte’allîk birkaç ebyât-ı mu’ciz-simât anuñ kelimâtındandır. (age, s. 470)
- ⁷³ **KEMAL ÜMMÎ**: Fenâya müte’allîk bâbâyâne ebyâtı ve dervîşâne kelimâti vardır. (age, s. 471)
- ⁷⁴ **KEVŞERÎ**: Hoş-âyende ebyâtı ve saḥîce kelimâti vardır. (age, s. 473)
- LA’LÎ**: Meşele muvâfîḳ hoş-âyende ebyâtı ve rengîn kelimâti vardır. (age, s. 489)
- ⁷⁵ **LE’ĀLÎ**: Fârisî ve Türkî iki Dîvânı ve muḥayyel kelâm u rengîn ebyâtı vardır. (age, s. 475)
- ⁷⁶ **LAYİḤÎ**: Bu birkaç maṭla’ anuñ kelimât-ı güher-bârından ve ebyât-ı dürer-nişârındandır. (age, s. 481)
- ⁷⁷ **MEHDÎ**: Mev’îze-güne kelimâti ve ilâhî ebyâtı vardır. (age, s. 496)

- 2) **Şîr**: Nazm-ı kerâmet-encâm⁸⁴, Nazmı reng ü edâda nâzûk ü rengîn⁸⁵, Fenn-i şîrde mâhir⁸⁶, Nazm-ı füsûn-sâz⁸⁷, Nazm-ı pāk⁸⁸, Nazm-ı zevk-âmîz⁸⁹, Nazm-ı pāke kâdir⁹⁰, Edâ-yı nazmı mergûb u müstahsen⁹¹, Nazm-ı fesâhat-sibāk⁹², Şekeristân-ı şîr⁹³, Eş‘ârı ‘âşîkâne ve muhâkşikâne⁹⁴, Şîr-i velâyet-peyâm⁹⁵, Şîr-i le‘âli-intizâm⁹⁶, Şîr-i belâgat-efzâ⁹⁷, Eş‘âr-ı dürer-bâr ve güftâr-ı güher-nisâr⁹⁸, Şîr-i şûr-engîz⁹⁹, Eş‘âr-ı şecâ‘at-şî‘arlarından¹⁰⁰, Rengîn eş‘âr¹⁰¹, Şîr-i şîrîn¹⁰², Nâzûk eş‘âr ve hoş-âyende güftâr¹⁰³, Eş‘ârı

⁷⁸ **MESÎHÎ BEG**: Bu birkaç ebyât-ı dekâyık-nîkât tacü’lfulzâlâ Tâc-zâde hakkında didüğü şıfat-ı bahar-ı râ’iyye kaşîdesindedür. (age, s. 499)

⁷⁹ **MEVLÂNÂ NECÂTÎ**: Mesfûrun dîvânında meşûr olan eş‘ârın ekşeri diyar-ı Kaştamonıda vâkı‘ olmağın ebyât-ı dürer-bârında vârid olan emşâlün ba‘zı vilâyet-i mezbûrenün ‘adet-i kadîmesine ve iştilâhâtına muvâfîk vâkı‘ olmuştur. (age, s. 519)

⁸⁰ **NESÎMÎ**: Ol dağı vâridâtından bu ebyât-ı kudsi-simâtle cevap yazdı. (age, s. 526)

HÂŞİMÎ: Ol şâhib-i tab‘-ı selîm a‘nî Sulţân Selîm tâbe-serâh livâ-i Trabozana mutaşarrıf iken yanında şâ‘iri ve muşâhibi ve ebyât-ı kudsi-simâtinün kâtibi idi. (age, s. 568)

⁸¹ **MEVLÂNÂ NİZÂMÎ**: Vaqtâkim bu kuvvet-i tabî‘at ve vüs‘at-i vüfûr-ı kabiliyyet ile az zamânda çok kemâle kâdir olmağın şöhret-i şîrle meşhûr-ı âfâk ve ebyât-ı pür-nîkâtı ârâyîş-i cerâyid ü etbâk olup ta‘ayyün bulmuşdur. (age, s. 533)

NAZMÎ MEHMED ÇELEBÎ: Bu beyt-i pür-nîkât dağı anuñdur. (age, s. 536)

NİHÂNÎ-İ KADI: Son anlardadır ki şüretde ‘âlim şüretde zâlim ve mürtekib ü mezâlîm ola diyüp kuzât-ı tuğât ve vülât-ı ‘uşât hakkında bu birkaç ebyât-ı pür-nîkâtı okudu. (age, s. 547)

⁸² **NAZİFÎ ÇELEBÎ**: Bu birkaç ebyât-ı pend-simât kişünün dermândelük deminde kîsesi gibi yâr ve sîm ü zeri meşâbesinde vefâdârı olmadığı beyânında anuñ cümle-i eş‘arındandır. (age, s. 537)

⁸³ **HİLÂLÎ-İ BURUSEVÎ**: Bu ebyât-ı cân-perver hilâlînün eş‘arındandır. (age, s. 572)

⁸⁴ **SULTÂN VELED**: Şîr-i velâyet-peyâm ve nazm-ı kerâmet encâmudur. (age, s. 116)

⁸⁵ **‘ÂŞİK PAŞA**: İrâd-ı nazmı reng ü edâda ol kadar nâzûk ü rengîn ve teklîf-i taşannu‘a qarîn degüldür. (age, s. 119)

⁸⁶ **HADİDÎ**: Nazm-ı pāke kâdir ve fenn-i şîrde mâhir kimesne idi. Bu şîr-i feşâhat-şî‘âr anuñ eş‘arındandır. (age, s. 223)

⁸⁷ **MEVLÂNÂ AHÎ**: Nazm u füsûn-sâz ve sihr-intizâm tarzında mağbûl ü mümtâzdur. (age, s. 184)

⁸⁸ **CAFER ÇELEBÎ**: Lisân-ı Türkîde nazm -ı pâkdür. (age, s. 210)

CEMÂLÎ: Nazm -ı pāk ve şîrî süz-nâk ile miyâni enâmda şöhret bulmamış. (age, s. 215)

⁸⁹ **CAFER ÇELEBÎ**: Bu nazm -ı zevk-âmîz ü eş‘âr-ı şehvet-engîz dağı şıfat-ı şehvetde ve evşâf-ı irdâf-ı sîm-gûnda ol kitâb-ı şîrîn-ñitâbdandır. (age, s. 210)

⁹⁰ **HADİDÎ**: Nazm -ı pāke kâdir ve fenn-i şîrde mâhir kimesne idi. (age, s. 223)

⁹¹ **HASAN-İ RUMÎ**: İsmi Hasan ve tarz-ı şîrî üslûb-ı hasen ve edâ-i nazmı mergûb u müstahsendür. (age, s. 227)

⁹² **MEVLÂNÂ HAMDÎ ÇELEBÎ**: Bu birkaç ebyât-ı belâgat-siyâk ve nazm-ı fesâhat-sibāk anuñ kitâbındandır. (age, s. 237)

⁹³ **‘ALÎ ŞİR NEVÂYÎ**: Ol gülîstân-ı nazmuñ bülbül-i suhan-serâyı ve şekeristân-ı şîrün fütî-i şeker-ñâyı a‘nî. (age, s. 81)

⁹⁴ **SULTÂN VELED**: Vâridât-ı ilhâm-ı bî-reybdür eş‘ârı hem âşîkâne ve hem muhâkşikânedür. (age, s. 116)

⁹⁵ **SULTÂN VELED**: ‘Ale’l-ñuşûş ki bu şîr-i velâyet peyâmudur. (age, s. 116)

⁹⁶ **SELÂTİN-İ ÂL-İ ‘OSMÂNİYÂN**: Nazm-ı nizâm-ı ‘âlemi ellerinde ve şîr-i le‘âli-intizâmı dillerinde komışdur. (age, s. 137)

⁹⁷ **SULTÂN BÂYEZİD**: Fesâhât için tâlîb-i şîr-i belâgat efzâ ve râğîb-ı fenn-i şîr ü inşâ’ idi. (age, s. 143)

⁹⁸ **SULTÂN KORKÜD**: Bu mağla‘ anuñ eş‘âr-ı dürer-bârından ve güftâr-ı güher-nişârındandır. (age, s. 147)

⁹⁹ **SULTÂN KORKÜD**: Ol zamânda bu şîr-i şûr-engîzi hasb-i hâl ve dilde mağâl idinmişlerdi. (age, s. 147)

¹⁰⁰ **SULTÂN SELİM**: Eş‘âr-ı şecâ‘at-şî‘arlarından bu mağla‘ anlaruñ hasb-i hâli ve şâhid-i sıdğ-ı mağâlîdür. (age, s.148)

¹⁰¹ **ÂFTÂBÎ**: Rengîn eş‘âr ile müretteb dîvânı ve ‘uzûbet-elfâz ile şîrîn beyânı vardır. (age, s. 177)

¹⁰² **MEVLÂNÂ AHÎ**: Şîr-i şîrîninde şîve-i Hasan ve süz-ı Hüsv. (age, s. 182)

rindâne¹⁰⁴, Hoş-âyende, Hüb eş‘âr¹⁰⁵, Şîr-i fesâhat-şî‘âr¹⁰⁶, Eş‘âr-ı nâdir ü kem-yâb¹⁰⁷, Eş‘âr-ı güher-nisâr¹⁰⁸, Eş‘âr-ı şehvet-engîz¹⁰⁹, Eş‘arı hâyâlât u şanâyî’den ârîdür¹¹⁰, Eş‘âr-ı dil-güşâ¹¹¹, Eş‘arı çendân ve münteşir degildür.¹¹², Şîri hâlet-bağş u pür-süzür¹¹³, Eş‘ârında dağı hayli hayâlât harc itmişlerdür.¹¹⁴, Şîr-i süznâk¹¹⁵, Şîri nuğuş-ı hayâlâtından sâdedür.¹¹⁶, ‘Aşîkâne eş‘ârî¹¹⁷, Tarz-ı şîri üslûb-ı hasen¹¹⁸, Eş‘âr-ı hüsni hayli muhayyel ü müstaşsen¹¹⁹, Şîr-i şîrininde şanâyî‘ ü selâset¹²⁰, Şîr-i fenâ-şî‘âr¹²¹, Şîr-i hakikat-şî‘âr¹²², Bî-behre¹²³, Nâzûk eş‘âr¹²⁴, hadd-i letâfetden ve dâ‘ire-i melâhat¹²⁵, Hüb tabî‘at-ı şîriyyesi¹²⁶, Nâ-müdâvemet¹²⁷, ‘Umde-i nazm¹²⁸, Mağbûl ü memdûh¹²⁹, Mezkûr ve mağbûl¹³⁰, Hasb-i hâline münâsib¹³¹,

¹⁰³ **BÂLÎ**: Kabûle kâbil nâzûk eş‘ârî ve hoş-âyende güftârî vardır. (age, s. 186)

¹⁰⁴ **BEZMÎ**: Bu hâsiyyetden eş‘ârî rindâne ve güftârî mestânedür. (age, s. 187)

¹⁰⁵ **BAŞİRÎ**: Hoş-âyende hüb eş‘ârî ve pesendîde Fârisî ve Türkî mergûb güftârî vardır. (age, s. 189)

SULTÂN KORKUD: Fenn-i şîrde dağı mükemmel dîvânî ve hoş âyende nazmî ve nâzûk beyânî vardır. (age, s. 147)

MEVLÂNÂ İŞHÂK: Ekser-i eş‘ârî hoş-âyende ve sâde ve aşîkâne ve küşâde olduğı budur. (age, s. 172)

¹⁰⁶ **BAHÂRÎ**: Bu şîr-i fesâhat-şî‘âr dağı bir dilber-i serdürâş u sengîn-dil hakkında anuñ eş‘ârındandır. (age, s. 192)

HADÎDÎ: Bu şîr-i fesâhat-şî‘âr anuñ eş‘ârındandır. (age, s. 223)

HASAN ÇELEBÎ: Bu şîr-i fesâhat-şî‘âr anuñ eş‘ârındandır. (age, s. 228)

¹⁰⁷ **TÂCÎ**: Eş‘âr-ı nâdir ü kemyâbdur. (age, s. 198)

¹⁰⁸ **TÂCÎ**: Bu mağla‘ anuñ eş‘âr-ı güher-nisârındandır. (age, s. 198)

¹⁰⁹ **CAFER ÇELEBÎ**: Bu Nazm -ı zevk-âmîz ü eş‘âr-ı şehvet-engîz dahi sıfat-ı şehvetde ve evsâf-ı sîm-gûnda ol kitâb-ı şîrin-ñitâbdur. (age, s. 210)

¹¹⁰ **AHMED-İ RÜMÎ**: Ammâ vâkı olan eş‘ârî hayâlât u şanâyî’den ârîdür.

¹¹¹ **MEVLÂNÂ ÂHÎ**: Eş‘âr-ı dil-güşâsî ren ü çâşnîde ve elfâz u ma‘ânîde mağbûl-i suhân-verân-ı ‘âlem (age, s. 182)

¹¹² **CELİLÎ-İ İZNIKÎ**: Eş‘ârî çendan şayi ü münteşir degildür. (age, s. 214)

¹¹³ **CELİLÎ-İ EDİRNEVÎ**: Erbâb-ı hîrfetden bir merd-i penbe-düz ve şîri hâlet-bağş u pür-süzür. (age, s. 214)

¹¹⁴ **CEMÂLÎ**: Nazm -ı belîğü’l-beyânında hayli suhân-perverlik izhâr idüp eş‘ârında dağı hayli hayâlât harc itmişlerdür. (age, s. 215)

¹¹⁵ **CEMÂLÎ**: Nazm -ı pâk ve şîri süznâk ile miyâmî enâmda şöhet bulmamış. (age, s. 215)

¹¹⁶ **CENÂNÎ**: Hin-i muhâverede tab‘-ı şühî küşâde ve şîri nuğuş-ı hayâlâtından sâdedür. (age, s. 218)

¹¹⁷ **HÂFİZ-İ SİROZÎ**: Hayli ‘aşîkâne eş‘ârî ve nâzûk ve rengîn güftârî vardır. (age, s. 220)

¹¹⁸ **HASAN-İ RÜMÎ**: Tarz-ı şîri üslûb-ı hasen ve edâ-i nazm ı mergûb u müstaşsendür. (age, s. 227)

¹¹⁹ **HASAN ÇELEBÎ**: Eş‘âr-ı hüsni hayli muhayyel ü müstaşsendür. (age, s. 228)

¹²⁰ **HASAN ÇELEBÎ**: Şîr-i şîrininde şanâyî‘ ü selâset vardır. (age, s. 228)

¹²¹ **HUZÜRÎ**: Bu şîr-i fenâ-şî‘âr keyfiyet-i hâline şahid olan eş‘ârındandır. (age, s. 230)

¹²² **HUZÜRÎ**: Ve bu şîr-i hakikat-şî‘âr cennet ü hür tâliblere ğayr-ı merâm idüğünü. (age, s. 230)

¹²³ **BEDÎ‘Î**: Fenn-i şîrden dağı bî-behre degül idi (age, s. 189)

¹²⁴ **HALİMÎ ÇELEBÎ**: Nâzûk eş‘ârî ve pesendîde güftârî vardır. (age, s. 232)

¹²⁵ **HAYÂTÎ**: Eş‘ârî hadd-i letâfetden ve dâ‘ire-i melâhatden hâric degildür. (age, s. 238)

¹²⁶ **HAYÂTÎ ÇELEBÎ**: Hüb tabî‘at-ı şîriyyesi ve kâbiliyyet-i nazm iyyesi vardır. (age, s. 239)

¹²⁷ **HÂVERÎ ÇELEBÎ**: Fenn-i şîrde ol kadar mûmâreseti ve iştiğâl ü müdâvemeti yokdur. (age, s. 245)

¹²⁸ **HİZRÎ AMASYAVÎ**: Zübde-i kelâmî ve ‘umde-i nazm-ı bedî‘ü’n-nizâmî bu mağla‘dur. (age, s. 247)

¹²⁹ **HÂFFÎ-İ EDİRNEVÎ**: Müretteb ü müdevven dîvânî ve mağbûl ü memdûh eş‘ârî ve eş‘ârınuñ beyne’l-enâm hayli iştiğâr u intişârî vardır. (age, s. 249)

¹³⁰ **HAYALÎ BEG**: Bu şîr-i meşhûr mezkûr u mağbûl olan eş‘ârından ve müfâharet ü mûbâhât itdüğü güftârındandır. (age, s. 254)

¹³¹ **DÜRRÎ**: Hasb-i hâline münâsib eş‘ârî ve fağr u fenâyî müşîr güftârî vardır. (age, s. 258)

Sipāhiyāne¹³², Keşîre ve selâkat Pür-lü’lü¹³³, Sāde¹³⁴, Ehl-i ‘irfān degüldür¹³⁵, Hālîlî ve Hümāmî tarz¹³⁶, Güftār-ı feşāhat-şi‘ār¹³⁷, Dil-güşāsı¹³⁸, Mütedāvîl¹³⁹, Vasa‘¹⁴⁰, Vaşatü’l-hāl¹⁴¹, Gārîne karîb ü kārîn¹⁴², Muşanna‘u muhayyel hüb¹⁴³, Zevk-āmîz¹⁴⁴, Selâkat¹⁴⁵, Muhayyel ve ma‘mür¹⁴⁶, Mergüb¹⁴⁷, Kâbil-i semā‘ ve mücib-i işkâ u istimā‘¹⁴⁸, Hoşça¹⁴⁹, Çendân reng ü çâşnı ve bedāyi‘ u ma‘ānî¹⁵⁰, Meşhūr¹⁵¹, Şekvâ-şi‘ār¹⁵², Nāzûk, Feşāhat-şi‘ār ve belâgat-nişār¹⁵³, Müdevven¹⁵⁴, Edā-i şîrîn¹⁵⁵, Zîbâ¹⁵⁶, Bî-reng ü hayāl ve sâde-makāl¹⁵⁷, Nazm-ı rüşen sâde¹⁵⁸, Mücid ü mâhir¹⁵⁹, Hüb¹⁶⁰, Şîrîn-ter

¹³² **DİLİRİ**: Hülâsa-i kelâm ve netîce-i merâm oldur ki sâbîku‘z-zikrûn sipāhiyāne eş‘arı ve merdâne güftarı vardır. (age, s. 260)

¹³³ **ZİHNİ**: Hired-i hurde-dân ile şî‘ri gerçi pür-lü’lü idi. (age, s. 268)

¹³⁴ **GÜL Ü NEVRÜZ (ZİHNİ)**: Mücerred nazm-ı sâde ve kuyûd-ı tekellüfâtın ve tahayyülâtın âzâdedür. (age, s. 269)

ŞÂMİ: Terkîb-i şî‘r-i nazm-ı sâde makûlesidur. (age, s. 316)

‘AŞKÎ-İ KADİM: Eş‘arı nazm-ı sâde ve kelâm-ı mevzûn makûlesidur. (age, s. 393)

¹³⁵ **CİHÂNİ**: Fenn-i şî‘rde dahı çendân pesendîde-i ehl-i ‘irfān ve ma‘hall-i istihsân degüldür. (age, s. 220)

¹³⁶ **ZARİFİ**: Şî‘ri şu‘arâ-yı kudemâ-yı Rûmdan Aḥmedî ve ‘Aṭâyî üslûbında ve Hālîlî ve Hümāmî tarzındadır.

¹³⁷ **AḤMED-İ RŪMÎ**: Bu ferd dahı anuñ güftār-ı feşāhat-şi‘arındandır. (age, s. 168)

¹³⁸ **ŞĀH U GEDĀ (RAḤMÎ ÇELEBİ)**: Rengi-elfāz ve nāzûk-edā ile kitāb-ı Şāh u Gedāsı ve ‘istimā‘ u pesende kâbil eş‘arı dil-güşāsı vardır. (age, s. 270)

¹³⁹ **RESMÎ**: Ṭarîk-i ṭarz-ı tahmîs-i ğazelde bî-bedel beyne’l-enām eş‘arı müdevven ü mütedāvîldur. (age, s. 271)

¹⁴⁰ **REFİKİ**: Merâtib-i suḥanda eş‘arı vasa‘ mertebesinde ve mekādür-i makālâta vasa‘ü’l-hāl olanlar derecesinde a‘nî ‘izār-ı ‘özri kelâmı ol kadar rengin ve ma‘hall-i tahsîn degüldür. (age, s. 274)

¹⁴¹ **EZHİRİ**: Fenn-i şî‘rde mu‘aşırlarına nisbet vaşatü’l-hāldür. (170)

¹⁴² **REMZİ**: Ol şî‘r-i ğarîne kārîb ü kārîn olup mişāl-i siyāh-güş önünce varurdu ve ğayrılar ḥavl ü ḥazerinden yöresine uğramaz iken ol şî‘r-i esed-heybetüñ yanınca yürirdi. (age, s. 277)

¹⁴³ **REMZİ ÇELEBİ**: Fenn-i şî‘rde ḥayli iktidarı ve istimā‘a kâbil muşanna‘ u muhayyel hüb eş‘arı vardır. (age, s. 278)

¹⁴⁴ **REVÂNİ**: Bu birkaç matla‘-ı rindâne anuñ eş‘arı zevk-āmîzinden ve güftarı ‘işret-engizindendir. (age, s. 278)

¹⁴⁵ **MEVLĀNĀ YEŞİL-ZĀDE** : üb-ṭabî‘at-ı şî‘riyyesi ve selâkat-ı nazmiyyesi olup bî-bedel ğazeller dimişdür. (age, s. 283)

¹⁴⁶ **ZĀRİ-İ ÜSKŪBİ**: Eş‘arı meşhūr u muhayyel ve ma‘mürdür. (age, s. 285)

¹⁴⁷ **ZĀRİ-İ TOKĀDİ**: Hüb ḥaṭṭı ve mergüb şî‘ri vardır. (age, s. 286)

¹⁴⁸ **ZĀRİ-İ SŪZENİ**: Eş‘ār u edvārî kâbil-i semā‘ ve mücib-i işkâ u istimā‘dur. (age, s. 287)

¹⁴⁹ **SĀKİ**: Hoşça eş‘arı ve hoş-âyende güftarı çoktur ve üslûb-ı şî‘rde ṭarz-ı Necâtî ile tevāfüt-i fâhişi nokşanı ol kadar yokdur. (age, s. 295)

¹⁵⁰ **SEBZİ-İ HĀFİZ**: Ammā şî‘irinde çendân reng ü çâşnı ve bedāyi‘ u ma‘ānî olduḡcadur. (age, s. 296)

¹⁵¹ **SA‘Dİ-İ CEM**: Eş‘arı meşhūr dîvânî mestür u mütedāvîl ve mezkûrdur. (age, s. 305)

‘AHDİ: Bu şî‘r-i meşhūr anuñ eş‘arındandır. (age, s. 407)

‘İZĀRİ ÇELEBİ: Bu şî‘r-i meşhūr anuñ eş‘arından ve cümle-i güftarındandır. (age, s. 387)

¹⁵² **SA‘Dİ ÇELEBİ EFENDİ MŪFTİ**: Ber-mukteżâ-i denā‘et-i rûzgār bu şî‘r-i şekvâ-şi‘ār anuñ eş‘arındandır. (age, s.306)

¹⁵³ **SA‘Yİ-İ ŞARUḤĀNİ**: Sâ‘ir ma‘arifinden fazla nāzûk eş‘arı ve muhayyel güftarı vardır. (age, s. 308)

¹⁵⁴ **SELİKİ**: Müdevven eş‘arı ve hüb güftarı ve semt-i muşāḥabetde ḥayli zerāfeti vardır. (age, s. 309)

¹⁵⁵ **SŪZİ**: Miḥaloĝlı ‘Alî Begüñ Bosna uçlarında vâkî‘ olan ğazālarını ve cihād u vegālarını elfāz-ı rengin ve edā-ı şîrînle nazm etmişdür. (age, s. 313)

¹⁵⁶ **ŞŪKRİ**: Hüb dāniş ü zekāsı ve şî‘r-i zîbâ ve kāsîdede kaşd-ı ĝarrası var idi. (age, s. 323)

¹⁵⁷ **ŞŪKRİ**: Eş‘arı bî-reng ü hayāl ve ancak sâde-makāldur. (age, s. 325)

¹⁵⁸ **ŞŪKRİ**: Dār-ı cihānda cihān-dārîḡ ile vâkî‘ olan fütūḥātın ve menākîb-ı muḥārebātın nazm-ı rüşen ü sâde ve ebyāt-ı vāziḡ u küşādeyle Selim-nāme adlı bir kitap dimişdür. (age, s. 325)

¹⁵⁹ **ŞEMSİ-İ KĀDİ**: Fenn-i şî‘rde mücid ü mâhir ve hayāl-i ḥaşşa kâdir idi. (age, s. 329)

ve feşâhat-şi‘âr¹⁶¹, Fârisî ve Türkî¹⁶², Maḥall-i medḥ¹⁶³, Feşâhat-şi‘âr¹⁶⁴, Mev‘îzet-müş‘îr¹⁶⁵, Maḳbûl u meşhûr¹⁶⁶, Nakş-bend¹⁶⁷, Pesendide ve ḥayâl-engiz¹⁶⁸, Luğaviyyât u hezeliyât ve hezel-âmiz¹⁶⁹, Muşanna‘ u muḥayyel degüldür¹⁷⁰, Bedâyi‘¹⁷¹, Bî-reng ü sâde¹⁷², Saḥî‘¹⁷³, Dil-güşâ¹⁷⁴, Maṭbû‘ ve maḳbûl¹⁷⁵, Rengin muḥayyel ve şîrin¹⁷⁶, Belâgat-nişâr ve şekvâ-şi‘âr¹⁷⁷, Saḥî‘ ve sâde¹⁷⁸, Nâ-rengin¹⁷⁹, Nâ-ma‘ânî¹⁸⁰, Hoş-âyende ve muḥayyel¹⁸¹, Ter ü rengin¹⁸², Ğarrâ¹⁸³, Ḥüb¹⁸⁴, Dürer-bâr¹⁸⁵, ‘Âmiyâne¹⁸⁶, Sihr-nümâ-yı füsün-

¹⁶⁰ **ŞEMSI-İ HİŞÂRÎ**: Fenn-i edvârdan ğayrı ḥüb eş‘ârı ve nâzûk güftârı vardır. (age, s. 331)

ṬÂLİBÎ: Ammâ tabi‘at-ı şî‘riyyesi ve selâkat-i nazmiyyesi gayetde ḥüb ve elfâz u edâsı şaḥîḥ u merġûbdur. (age, s. 374)

¹⁶¹ **ŞİRÎ ‘ALÎ BEG**: Fünûn-ı mütedâvileden ḥayli fazl u hüneri ve kaşd-ı ğarîb ile nâzûk kaşâyidi ve şîr-i şîrin-teri var idi. (age, s. 346)

¹⁶² **ŞÂNİ‘İ ÇELEBÎ**: Fârisî ve Türkî eş‘ârı fenn-i inşâda ḥayli iktidârı vardır. (age, s. 350)

ZEYNEB: Mefhûmınca ṭab‘ında selâkat-ı şî‘riyyesi olmağın Fârisî ve Türkî kaşâyid ü eş‘arla Sultân Mehemmed nâmına dîvân tertîb etmişdür. (age, s. 289)

SEḤÂBÎ-İ ‘ACEM: Fârisî ve Türkî eş‘ârı ve târiḥ ü mu‘ammâda ḥayli iktidârı vardır. (age, s. 297)

¹⁶³ **MEVLÂNÂ ŞEYHÎ**: Eş‘ârı daḥî maḥall-i medḥdür ne sezâ-yı selb ü kadḥtûr. (age, s. 341)

¹⁶⁴ **ŞUBḤÎ-İ BURÜSEVÎ**: Reddû‘l-‘aciz ‘ale‘-s-şadr şan‘atın müş‘îr bu şîr-i feşâhat-şi‘âr anuñ ḥaşşa-i iḥtirâ‘ı ve zâde-i ṭab‘-ı lâîfîdür. (age, s. 354)

¹⁶⁵ **SABÂYÎ**: Dünyâ-yı dünûñ fenâsı bâbında bu şîr-i mev‘îzet-müş‘îr ne hoş vâki‘ olmuşdur. (age, s. 352)

¹⁶⁶ **ŞAFÂYÎ**: Cümle-i ebyâtından ve küllî külliyyâtından maḳbûl ü meşhûr olan şîri budur. (age, s. 355)

¹⁶⁷ **ŞAFFÎ**: Nakş-bend-i eş‘âr ve ressam-ı nazm-ı âb-dâr degül idi. (age, s. 357)

¹⁶⁸ **ŞUN‘İ İZNIKÎ**: Pesendide eş‘ârı ve kaḅüle kaḅil eş‘ârı vardır. Bu beyt-i meşel-âmiz anuñ eş‘âr-ı ḥayâl- engizdendür. (age, s. 360)

¹⁶⁹ **ŞUN‘İ-İ SELÂNİKÎ**: Eş‘ârı daḥî luğaviyyât u hezeliyât ve mülhidâne kelimâtdur ve zındıḳâne ebyâtdur. (age, s. 364)

¹⁷⁰ **ZAMİRÎ**: Eş‘ârı müretteb ve mükemmeldür lâkin diḳkat-i taşarrufda çendân muşanna‘ u muḥayyel degüldür. (age, s. 370)

¹⁷¹ **ṬÂLİBÎ**: Ṭalîbinün ‘inde‘l-inşâf bedâyi‘-i eş‘ârına erbâb-ı bedi‘ u beyân lâ diyemezlerdi. (age, s. 375)

¹⁷² **ZAHİRÎ**: Eş‘ârı egerçi ḥadden ziyâdedür ama begâyet bî-reng ü sâdedür. (age, s. 377)

¹⁷³ **ZUHÜRÎ ÇELEBÎ**: Nazm-ı kelâma fi‘l-cümle iktidârı ve bu fenne bir miḳdar mümâsereti ve saḥîce eş‘ârı vardır. (age, s. 379)

¹⁷⁴ **‘ÂŞIK ÇELEBÎ**: Sâyir kemâlâtından ve fezâyilinden fazla şîr ü inşâsı ve nazm-ı dil-güşâsı vardır. (age, s. 382)

¹⁷⁵ **‘AṬÂ-İ ÜSKÜBÎ**: Eş‘ârında bu şîri ḥayli maṭbû ve maḳbûl düşmişdür. (age, s. 398)

ḤAYÂLÎ BEG: Bu şîri meşhûr mezkûr u maḳbûl olan eş‘ârındandır. (age, s. 254)

¹⁷⁶ **‘ULVÎ-İ MÜDERRİS**: Rengin muḥayyel nazm-ı maṭbû‘ı ve şîrin şîr-i maşnû‘ı vardır. (age, s. 400)

¹⁷⁷ **‘AMRÎ**: Dehr-i dünun dün-perverliğini müş‘îr bu şîr-i şekvâ-şi‘âr anuñ eş‘âr-ı belâgat-nişârındadır. (age, s. 403)

¹⁷⁸ **ḤALİLÎ**: Saḥî‘ ve sâde nazmdur. (age, s. 250)

¹⁷⁹ **ḤALİLÎ**: Bâb-ı eş‘ârda ol kadar rengin deġildir. (age, s. 251)

¹⁸⁰ **ḤALİLÎ ZERD**: Eş‘ârı ma‘niden ve elfâz u edâsı çâşnıdan birün deġildir. (age, s. 252)

¹⁸¹ **ḤAYÂLÎ ÇELEBÎ**: Hoş-âyende ve muḥayyel eş‘âr-ı sihr-nümünü vardır. (age, s. 253)

¹⁸² **ŞEVKÎ**: Kaşâyid-i ü eş‘ârı be-ġâyet ter ü rengin der idi. (age, s. 335)

¹⁸³ **SA‘YÎ**: Mu‘arifler arasında isti‘mal olunur ve câmi‘u maḥafilde okunur ġarrâ ta‘rifâtı ve mişal-i sihr-i helâl muḥayyel ü muşanna‘ ebyâtı vardır. (age, s. 307)

ZEKÂYÎ: Ḥaḥt-ı a‘lâsı ve şîri ġarrâsı ve nâzûk imlâ ve inşâsı var idi. (age, s. 267)

¹⁸⁴ **FÂNÎ**: Sâyir kemâlâtından ğayrı ḥüb eş‘ârı ve merġûb güftârı daḥî vardır. (age, s. 416)

¹⁸⁵ **FAHRU’Ş-ŞUÂRA FAHRÎ ÇELEBÎ**: Bu maṭla‘ anuñ eş‘âr-ı dürer-bârındandır. (age, s. 423)

VÂSİ‘İ ÇELEBÎ: Bu maṭla‘ anuñ eş‘âr-ı dürer-bârındandır. (age, s. 555)

¹⁸⁶ **FERRUḤÎ (AKHİSARDAN)**: Lâkin şîri ‘âmiyâne ve elfâz u edâsı ümmiyânedür. (age, s. 429)

nümün¹⁸⁷, Güher-nişâr¹⁸⁸, Nâzûk ü şîrîn¹⁸⁹, Belâgat-şî‘âr¹⁹⁰, Şîrîn¹⁹¹, Şîrîn-beyân¹⁹², Meşhûr u ma‘mûr¹⁹³, Latîf¹⁹⁴, Dil-güşâ¹⁹⁵, Nefîs¹⁹⁶, Rengîn¹⁹⁷, Müzehheb¹⁹⁸, Zîbâ¹⁹⁹, Şüfiyâne²⁰⁰, Şekvâ-şî‘âr²⁰¹, Bî-te‘emmül ü tefekkür²⁰², Ğarâyib²⁰³, Hezel-encâm u heycâ-peyâm²⁰⁴, Rindâne²⁰⁵, Feşâhat-şî‘âr²⁰⁶, Meşel-âmîz²⁰⁷, Âbdâr-ı revân-bahş²⁰⁸, Dürer-nişâr²⁰⁹, Hoş-âyende ve

¹⁸⁷ **FUZÛLÎ-İ BAĞDÂDÎ:** Nazm-ı sihr-nümâ-yı füsûn-nümünü haķ budur ki mertebe-i haķ-ı ‘adîdür. (age, s. 435)

¹⁸⁸ **FIGANÎ:** Bu bir iki maτla‘ anuñ eş‘arından ve güftâr-ı güher-nişâr indandır. (age, s. 440)

¹⁸⁹ **FEVRÎ EFENDÎ:** Siyemmâ sayir fezâyilinden fazla nâzûk ü şîrîn şî‘r ü inşası ve edâ-i rengîn nazm-ı dil- güşâsı vardır. (age, s. 442)

VASFÎ: Şî‘ri şîrîn ü rengîn reng ü çâşnide maτbû‘ u dil-pezir ve eş‘âr-ı abdâr-ı âteş-teoşiri ‘amgîrlükde şî‘r-i Necâtiye bedîl ü nazîrdür. (age, s. 563)

¹⁹⁰ **ĶADRÎ EFENDÎ:** Ve bu beyt-i meşhûr dağı anlaruñ eş‘âr-ı belâgat-şî‘arından ve güftâr-ı feşâhat-nişârındandır. (age, s. 448)

MEVLÂNÂ NİZÂMÎ: Zirâ şu‘arâ-yı müteķaddimîn-i vilâyet-i Rûmuñ kendü zamânına gelince tarz-ı ğazelde cümlesine ğalib ve eş‘âr-ı belâgat-şî‘arı eşnâf-ı bedâyi‘ ile ser-cümle bî-me‘âyib ü mesâlibdür ve nükte- şinâsân-ı devrân şu‘arâ-yı sâbîķadan ise anuñ eş‘arına artuķ râĝib idi. (age, s. 533)

¹⁹¹ **ĶANDÎ-İ SİROZÎ:** Egerçi şî‘r ile çendân meşhûr degüldür ammâ üslûb-ı şî‘r-i şîrîn dâ‘ire-i halâvetden dağı dür degüldür. (age, s. 449)

MEHDÎ: Etrâfına hoş-şadâ nice zîl ü zeng aĝmış ol çeşm-i esed-heybet ü şîr-şevketi gördükde baħr-ı hezec-i aħrebde bu şî‘r-i şîrîni ve a‘zebi bi‘l-bedâhe ‘ale‘l-fevr inşâ itmiş. (age, s. 509)

¹⁹² **HİLÂLÎ-İ BURÛSEVÎ:** Ķaşâyid ü eş‘arla müretteb ü mükemmel dîvânı ve şî‘r-i şîrîn-beyânı vardır. (age, s. 571)

¹⁹³ **ĶADİRÎ:** Bu meşhûr u ma‘mûr anuñ eş‘arındandır. (age, s. 445) ES

¹⁹⁴ **ĶIYÂSÎ ÇELEBÎ:** ‘İlminden fazla laτîf şî‘ri dağı vardır. (age, s. 451)

¹⁹⁵ **ĶÂMÎ-İ ĶARAMANÎ:** Hüb şî‘r-i dil-güşâ sı ve Câmîden terceme Yûsuf u Züleyhâsı vardır. (age, s. 457)

¹⁹⁶ **ĶEBİRÎ:** Bu şî‘r-i nefîs ve ğazel-i tecnîs anuñ ibdâ‘ u icâdı ve ihdirâ‘-ı zâde-i ṭab‘-ı hâşşıdır. (age, s. 460)

¹⁹⁷ **ĶEŞFÎ-İ SARUĦÂNÎ:** Eş‘arı dağı hayli rengîn ve ‘uzûbet-i elfâzı edâda şîrîndür. (age, s. 463)

MİHRÎ: Ṭab‘-ı suĥan-ârâsı gülgüne-i nazm-ı rengîn ile meşşâta-i ‘arûs-ı hüsn-i maķâl ve ziyetger-i bîkr-i fikr-i hayâl idi. (age, s. 510)

¹⁹⁸ **ĶEŞFÎ-İ İSTANBULÎ:** Ammâ bu şî‘r-i müzehheb leff-i neşr-i mürettebde ‘alâ-vechi‘t-tercî‘ bu şî‘r-i bedî‘ anuñ eş‘arından ve güftâr-ı güher-nişârındandır. (age, s. 465)

¹⁹⁹ **MEVLÂNÂ ĶEMÂL:** Dîvân-ı mu‘teber ü ma‘tûrında mücib-i taħşîn ve maĥall-i âferîn şî‘r-i zîbâsı ve ğazel-i ğarrâsı vardır. (age, s. 466)

²⁰⁰ **ĶEMÂL ĦALVETÎ:** Şüfiyâne eş‘arı ve taşavvufâne güftârı vardır. (age, s. 469)

²⁰¹ **GÛVÂĦÎ:** Bu şî‘r-i şekvâ-şî‘âr dağı kendü zamânından şîķâyetin beyân ider. (age, s. 472)

²⁰² **LA‘LÎ:** Ekşer-i eş‘arı bî-te‘emmül ü tefekkür ĥîn-i şoĥbetde ve zamân-ı muşâĥabetde vâķi‘ olurdu ve nice ferd ü rubâ‘îyi bedîhe söyledi. (age, s. 489)

²⁰³ **LİĶÂYÎ:** Şamı ‘acâyibden ve şî‘ri ğarâyibden idi. (age, s. 490)

²⁰⁴ **MAĦREMÎ:** Ve bu şî‘r-i hezel-encâm u heycâ-peyâm dağı zamâne eķâbirleri bâb-ı va‘dede ‘âlî himmetle göstermede çâbûk ü cüst ve vaķt-i himmet ü ‘inâbete geldükde zebûn u süst oldukları beyânında anuñ leτâyifinden ve hezelliyâtındandır. (age, s. 494)

²⁰⁵ **MESTÎ ÇELEBÎ:** Ve hem rindâne eş‘arı ve mestâne güftârı vardır. (age, s. 497)

²⁰⁶ **MU‘İDÎ:** Bu şî‘r-i feşâhat-şî‘âr anuñ eş‘arından ve güftârındandır. (age, s. 502)

NAZMÎ MEĦMED ÇELEBÎ: Nazmun envâ‘ında iķtidârı ve buħûr-ı mütenevvi‘a üzre üç biñ üç yüz otuz üç ‘aded eş‘âr-ı feşâhat-şî‘arı vardır. (age, s. 535)

HİLÂLÎ-İ İSTANBULÎ: Bu şî‘r-i feşâhat-şî‘âr dağı anuñdur. (age, s. 572)

²⁰⁷ **MİREK ṬABİB:** Meşel-âmîz eş‘arı ve hayâl-engîz güftârı vardır. (age, s. 514)

²⁰⁸ **MEVLÂNÂ NECÂTÎ:** Meydân-ı nazmuñ pehlevân-ı hoş-ĝuyı ve eş‘âr-ı âbdâr-ı revân-bahş ile şu‘arâ-yı vilâyet-i Rûmuñ yüzi şuyıdır. (age, s. 515)

²⁰⁹ **CELÂL-ZÂDE NİŞANCI MUŞTAFÂ ÇELEBÎ:** Fenn-i nazma müdâvemet ü mümâreset itmedükleri ecilden eş‘âr-ı dürer-nişârları vaķtühâ şâdur olup nedret üzre vâķi‘ olmuşdur. (age, s. 531)

- küşâde²¹⁰, Letâfet-şî‘âr²¹¹, Muḥayyel²¹², Muşanna‘²¹³, ‘Aşîkâne²¹⁴, Pâk²¹⁵, Derd-mendâne²¹⁶.
- 3) **Ğazel:** Maṭbû‘ u maşnû‘²¹⁷, Bî-bedel²¹⁸, Ḥüb²¹⁹, Ğarrâ²²⁰, Muḥayyel²²¹, Redîf²²², Tecnîs²²³, Zîbâ²²⁴, Dil-âvîz²²⁵, Nağz²²⁶, Ğazel-i ğâmîz²²⁷.
- 4) **Kaşâyid:** Mütেকâşire²²⁸, Ḥüb²²⁹, Fârisî ve Türki²³⁰, Müdevven ve müretteb²³¹, Kaşd-ı ğarrâ²³², Ter ü rengin²³³, Nâzûk²³⁴, Mânend-i Zâhîr ü Ḥaḳânî²³⁵, Bihter ü hoşter²³⁶, Müdevven ü meşṭûr²³⁷, Hoş-âyende ve küşâde²³⁸, Mu‘tebere²³⁹.

²¹⁰ **NEŞÂTÎ BEG:** Hoş-âyende ve küşâde vâfir eş‘ârî ve kaşâyid ü tevârîhî ve istimâ‘a kâbil güftârî vardur. (age, s. 532)

²¹¹ **NİHÂLÎ:** Eş‘âr-ı letâfet-iş‘ârî pür-letâyîf ü pür-şanâyî‘ ve rengin ü şîrîn olduğuyçün halk arasında meşhûr u şâyî‘dür. (age, s. 540)

²¹² **VAHYÎ:** Muḥayyel eş‘ârî ve pesendide güftârî vardur. (age, s. 562)

²¹³ **VİŞÂLÎ:** Ve bu şîr-i muşanna‘ dahî anuñ cümle-i îcadından ve ḥâşşa-i ibdâ‘ u ihtîrâ‘ındandır. (age, s. 562)

²¹⁴ **HÂŞİMÎ:** ‘Aşîkâne eş‘ârî ve ḥâlet-baḥş güftârî vardur. (age, s. 568)

²¹⁵ **YETİM ALİ ÇELEBÎ:** Zamânde mişli nâdur ve nazm-ı pâk e kâdûr kimesne idi. (age, s. 577)

²¹⁶ **YAḤYÂ BEG:** Ve eş‘ârî hayli derd-mendânedür ve ba‘zî muḥaḳḳıkâne ve ba‘zî rindânedür. (age, s. 578)

²¹⁷ **ḤALÎLÎ:** Bu ğazel-i zü‘l-kâfiteyn ve reddü‘l-‘acz ‘ale’s-şadr dahî anuñ maṭbû‘ u maşnû‘ olan eş‘ârındandır. (age, s. 252)

²¹⁸ **RESMÎ:** Tarîk-i tarz-ı taḥmîs-i ğazelde bî-bedel beyne‘l-enâm eş‘ârî müdevven ü mütעדâvildür. (age, s. 271)

MEVLÂNÂ YEŞİL-ZÂDE RİYÂZÎ AḤMED BİN SİNÂN EL-ĶÂDÎ: Ḥüb-ṭabî‘at-ı şîriyyesi ve selâkat-ı Nazm iyyesi olup bî-bedeel ğazeller dimişdur. (age, s. 283)

²¹⁹ **ZEYNÎ:** Ḥüb ğazeller der idi. (age, s. 288)

²²⁰ **ŞÂNÎ:** Şîfat-ı bî-sütünde ve evsâf-ı kühken ü küh-efkende ḥâşşa ma‘nâlar ve cedîd taşarruflar itmîş ve ğarâ ğazeller dimişdür. (age, s. 317)

MEVLÂNÂ KEMÂL: Divân-ı mu‘teber ü ma‘tûrında mûcib-i taḥsîn ve maḥall-i aferin şîr-i zîbâsı ve ğazel-i ğarrâsı vardur. (age, s. 466)

SUN‘Î-İ ĶADÎM: Siyemmâ ki zebân-ı Türkiye dahî ğarrâ ğazelleri ve zîbâ kıt‘aları ve laṭîf târiḥleri vardur. (age, s. 359)

²²¹ **ŞEVĶÎ:** Bu ğazel-i muḥayyel dahî anuñ cümle-i iḥdûrâ‘ından ve ḥâşşa-i ibdâ‘ındandır. (age, s. 335)

²²² **ZARÎFÎ:** Ol zamanda redîf ğazeller dediler. (age, s. 376)

²²³ **KEBİRÎ:** Bu şîr-i nefîs ve ğazel-i tecnîs anuñ ibdâ‘ u îcadı ve iḥdûrâ‘-ı zâde-i ṭab‘-ı ḥâşşîdur. (age, s. 460)

²²⁴ **LAṬÎFÎ:** Bî-ihtiyâr ğalebe-i ‘aşḳ u maḥabbet bu ḥâkîre zîbâ ğazeller didürdi ve her vârid ü vâkı‘ olan ğazel istimâ‘ idenlere ḥâlet ü hayret virdi. (age, s. 485)

²²⁵ **NECMÎ:** Ve bu ğazel-i dil-âvîz dahî bir dilber-i kaşşâb-ı ḥun-rîz ḥaḳḳında vâkı‘ olmuş. (age, s. 522)

²²⁶ **MEVLÂNÂ NİZÂMÎ:** Ve biri dahî bu ğazel-i nağz dur ki kâbil-i nazîr degüldür. (age, s. 533)

²²⁷ **ŞEMSEDDİN BUHÂRÎ:** Bu ğazel-i ğâmîzî ki beyne‘l meşâyîḥ metîn ü muğlaḳ u râşîhdür. (age, s. 128)

²²⁸ **MEVLÂNÂ ZÂTÎ:** Bu kadar eş‘âr-ı keşîre ve kaşâyîd-i mütেকâşîre şu‘âra-yı Rûmdan birine müyesser ve muḳadder olmamışdur. (age, s. 262)

²²⁹ **ZEKÂYÎ:** Aḳsâm-ı nazmdan kaşâyîd-i ḥüb durdi. (age, s. 267)

²³⁰ **ZEYNEB:** Mefhûmınca ṭab‘ında selâkat-ı şîriyyesi olmağın Fârisî ve Türki kaşâyîd ü eş‘ârla Sulṭân Mehmed nâmına divân tertîb etmişdür. (age, s. 289)

²³¹ **SURÜRÎ EFENDÎ:** Beyne‘l-ulemâ mu‘teber ü mu‘tever ve inde‘l-fuzalâ maḳbûl ü mütעדâvildur ve bunca muşannefât u mü‘ellefâtından ğayrı müdevven ve müretteb kaşâyîd ü ebyâtı vardur. (age, s. 302)

²³² **ŞÜKRÎ:** Ḥüb dâniş ü zekâsı ve şîr-i zîbâ ve kaşidede kaşd-ı ğarrâsı var idi. (age, s. 323)

²³³ **ŞEVĶÎ:** Kaşâyîd-i ü eş‘ârî be-ğâyet ter ü rengin der idi. (age, s. 335)

²³⁴ **ŞİRÎ ‘ALÎ BEG:** Fünûn-ı mütעדâvileden hayli fazl u hünéri ve kaşd-ı ğarîb ilenâzûk kaşâyîdi ve şîr-i şîrîn-teri var idi. (age, s. 346)

²³⁵ **EMİRÎ:** Kaşidede Mânend-i Zâhîr ü Ḥaḳânî idi.

- 5) **Rubâ’î**: Rubâ’î-i nâfi²⁴⁰.
- 6) **Nesr**: Hüb²⁴¹, Müsecca²⁴².
- 7) **Risâle**: İlahî²⁴³, ‘Arabî ve Türki müfid²⁴⁴, Müfid ü muhtaşar²⁴⁵, Manzûm²⁴⁶ Menâsik-i Hacc-nâme nâm²⁴⁷, Ma’mûr u maḥayyel ve maşnû’-ı bî-bedel²⁴⁸.
- 8) **Makâle**: Manzûm u menşûr nefis²⁴⁹, Menşûr²⁵⁰.
- 9) **Hikâye**: Zevk-âmîz şîrîn rengîn.²⁵¹
- 10) **Kıf’a**: Letâyif ü hezelliyât²⁵², Naşîhat-nisâb ve mev’îzet-me’âb²⁵³, Hezel-nişâb²⁵⁴, Zîbâ²⁵⁵, Ber-nikaḥ ve bî-nikaḥ²⁵⁶, Muṭâyebât²⁵⁷, Mezemmet-vürûd²⁵⁸.
- 11) **Latife**: Şehvet-engîz laṭîf lâṭife²⁵⁹.
- 12) **Tercî-i bend**: Meşhûr-ı âfâk²⁶⁰, Taşavvufâne²⁶¹.

²³⁶ **‘ARİFİ HÜSEYİN ÇELEBİ**: Ahmed Paşanın kaşr ve güneş kasidelerine bundan bihter ü hoş-ter kimse nazîre dimemişdür. (age, s. 381)

²³⁷ **MEHDİ**: Ve kaşâyid ü eş‘arı müdevven ü meştürdür. (age, s. 496)

²³⁸ **NEŞÂTİ BEG**: Hoş-âyende ve güşâde vâfir eş‘arı ve kaşâyid ü tevârihi ve istimâ‘a kâbil güftârı vardır. (age, s. 532)

²³⁹ **SABÂYİ**: Kaşâyid-i mu‘tebereden kaşîde-i Deryâ-yı ebâra. (age, s. 351)

²⁴⁰ **‘ABDULLÂH İLÂHİ**: Bu rubâ’î-i nâfi‘ daḥı bu maḥalle muvâfık u mülâyim ve münâsib olmağın bile taḥrîr olındı. (age, s. 127)

²⁴¹ **ZEKÂYİ**: Nesrûn aqsâmından nesr-i müstec‘i ve nesr-i ‘adîyi hûb derdi. (age, s. 267)

²⁴² **SÂLİH ÇELEBİ EFENDİ**: Tevârih-i ‘Âli ‘Osmâna müte‘allık münşe‘âtı ve nesr-i müsecca‘ ile ba‘zı te‘lifâtı vardır. (age, s. 348)

²⁴³ **SİNÂN PAŞA**: Nazm-ı bedi‘ ve nesr-i belîğ üzere Tazarrû-nâme nâm bir ilâhî risâlesi ve Tezkiretü’l-Evliyâ tesmiye olunur menşûr maḳâlesi vardır. (age, s. 310)

²⁴⁴ **RİZÂYİ**: ‘Arabî ve Türki müfid risâleler ve manzûm u menşûr nefis maḳâleler taḥrîr ü te‘lif itmişdür. (age, s. 273)

²⁴⁵ **MEVLÂNÂ YEŞİL-ZÂDE RİYÂZİ AHMED BİN SİNÂN EL-ĶÂDİ**: Vaḳf-ı derâhim ü denânîrûn cevâzında müfid ü muhtaşar risâlesi vardır. (age, s. 283)

²⁴⁶ **‘AṬÂ-İ ÜSKÜBİ**: Tecnîsât-ı Kâtibî üslûbunda manzûm bir risâlesi ve aḥvâl-i tariḳata münâsib bir maḳâlesi vardır. (age, s. 398)

²⁴⁷ **ĶUBÂRİ-İ ĶARAMANİ**: Menâsik-i Hacc-nâme nâm risâlesi vardır. (age, s. 408.)

²⁴⁸ **RİSÂLE-İ ŞEM‘ Ü PERVÂNE (MEVLÂNÂ ZÂTİ)**: Herbeyti ma‘mûr u muḥayyel ve maşnû’-ı bî-bedeldür. (age, s. 265)

²⁴⁹ **RİZÂYİ**: ‘Arabî ve Türki müfid risâleler ve manzûm u menşûr nefis maḳâleler taḥrîr ü te‘lif itmişdür. (age, s. 273)

²⁵⁰ **SİNÂN PAŞA**: Nazm-ı bedi‘ ve nesr-i belîğ üzere Tazarrû-nâme nâm bir ilâhî risâlesi ve Tezkiretü’l-Evliyâ tesmiye olunur menşûr maḳâlesi vardır. (age, s. 310)

²⁵¹ **ĶAZÂLİ**: Zamân-ı muvâşeletde ve dem-i mübâşeretde meḥâbib nisvânûn her bâbdan me‘mûl ü mes‘ûl olan temettu’-ı ḥayât-efzâsında ve ol iki ‘âlem zevk ve şafâsında şehvet-engîz laṭîf latîfeler ve zevk-âmîz şîrîn rengîn hikâyeler îrâd u ibrâz itmişdür. (age, s. 410)

²⁵² **ĶARİBİ**: Bu kıf’a anuñ cümle-i leṭâyifinden ve hezelliyâtındandır. (age, s. 409)

²⁵³ **‘ALİ ÇELEBİ**: Bu kıf’a-i naşîhat-nisâb ve mev’îzet-me’âb ol kitâb-ı ‘anber-nikaḥındandır. (age, s. 402)

²⁵⁴ **ZARİFİ**: Bu kıf’a-i hezel-nişâb bir nuşâb ḥaḳkında anuñ leṭâyifindendir. (age, s. 377)

²⁵⁵ **ŞUN‘İ-İ ĶADİM**: Siyemmâ ki zebân-ı Türki de daḥı ĝarrâ ĝazelleri ve zîbâ kıf’aları ve laṭîf târiḥleri vardır. (age, s. 359)

²⁵⁶ **SABÂYİ**: Risâle-i ‘ârûz ve maḳâle-i ḥadayıḳu’s-siḥr mücibince muvaşşâl ve muḳatṭa‘ ve maḳlûb ve mülemmâ‘ ve ber-nuḳaḥ ve bî-nuḳaḥ kıf’alar ve rubâ’iler demişlerdür. (age, s. 351)

²⁵⁷ **SIYÂHİ**: Bu kıf’a anuñ muṭâyebâtındandır.

(age, s. 315)

²⁵⁸ **SÜCÜDİ**: Sücûdi bu kıf’a-i mezemmet-vürûdi ol maḥall ü mevḳi‘de dimişdi. (age, s. 296)

²⁵⁹ **ĶAZÂLİ**: Ol iki ‘âlem zevk ve şafâsında şehvet-engîz laṭîf latîfeler ve zevk-âmîz şîrîn rengîn hikâyeler îrâd u ibrâz itmişdür. (age, s. 410)

²⁶⁰ **ĶUBÂRİ-İ ĶARAMANİ**: Daḥı tercî-i bendi bedi‘ nâm bir ilâhî tercî-i vardır ki meşhûr-ı âfâḳdur. (age, s. 408)

13) **Diğer:** Nâdir ü kem-yâb²⁶², Füşehâ²⁶³, Bâb-ı şîrde Selmân²⁶⁴, Monlâyâne ve ekâbirâne²⁶⁵, Nükte-dân, nükte-dârâ²⁶⁶, Nazm u nesirde bi’t-tamâm mahâret²⁶⁷, Nüktedân-ı kân-ı ‘irfân²⁶⁸, Nâzûk ve lâtif²⁶⁹, Hoş-güy u nâzûk makâl²⁷⁰, Şâ‘ir-i sâhir-i mâhir-i bârik-edâ²⁷¹, Tabî‘at-ı şîriyyesi bed degildi²⁷², Maḥbûb²⁷³.

Eserlerde kullanılan üslûba ve eserlerin kıymetine dâir kullanılan ölçütler ise şu şekildedir:

1) Eserde kullanılan üslûp ve tarz hakkında “Râfiziyâne, dervişâne, bâbâyâne, rindâne, muṭaşavvifâne, muḥakkıqâne, ‘aşîkâne, derd-mendâne, taşavvufâne, sipâhiyâne, şüfiyâne, derd-mendâne, mânend-i Zahîr ü Ḥaḳanî, Ḥalîlî ve Ḥümâmî tarz, Monlâyâne ve ekâbirâne” gibi ifadeler kullanılırken; hikmetli, hakikati gösteren yapıtlar için “hikmet, kerâmet-encâm, ma‘nevî, ilâhî, ḳudsi-simât, hakikat-şi‘âr” ifadesi kullanılmıştır. Öğüt veren didaktik eserler için ise naşîhât-nişâb, pend-simât ifadeleri kullanılmıştır.

2) Hezeliyat gösteren şiirler için mezemmet-güne, hezel-iktibâs, hezel-nişâb, hezeliyât ve hezel-âmîz, şehvet-engîz ifadeleri kullanılmıştır.

3) Herkes tarafından sevilmiş, rağbet görmüş, meşhur olmuş şiirler için “müstahsen, mergûb, meşhûr, maḳbûl, pesendide, mu‘tebere” ifadeleri kullanılırken gönül çekici ve gönüle hoş gelen şiirler için “dil-peḫîr, dil-pesend, hoş-âyende, oḫşar, dil-âvîz, dil-güşâ” ifadeleri tercih edilmiştir.

4) Gösterişli olan, adeta inci saçan şiirler için “ğarrâ, müzehheb, rüşen, dür-feşân, dürer-nişâr, dürer-bâr, le‘âlî-intizâm, güher-nişâr, pür-lü‘lü; ince ve zevkli şiirler için “deḳâyık-nikât, pür-nikât; zevk-engîz, zevk-âmîz”; büyüleyen iç

²⁶¹ ‘ARİFİ HÜSEYİN ÇELEBİ: Taşavvufâne bir tercî-i bend demişdür ki cemî‘-i merâtib-i taşavvufa ‘ale’l-icmâl anda işâret itmişdür. (age, s. 381)

²⁶² MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ: ‘İlm-i sülûkde ve tarîḳ-i taşavvufta anuñ emşâli bir kitâb beyne’l-meşâyih ğâyetde nâdir ü kem-yâbdur. (age, s. 111)

²⁶³ SELÂTİN-İ AL-İ ‘OSMÂNİYÂN: Kelâm-ı girâmîleri daḫı kelimât-ı ḫayl-i füşehâ üzre ḳadr ü şeref bulur. (age, s. 137)

²⁶⁴ SULTÂN SELİM: Feşâḫatda Saḫbân ve bâb-ı şîrde Selmân idi. (age, s. 150)

²⁶⁵ AḤMED PAŞA: Elfâz-ı nazmı monlâyâne ve üslûb-ı şîri ekâbirânedür. ; ebyât-ı pür-nikâtı elfâz u ma‘ânide metn-i metin gibi muḥkem (age, s. 155)

²⁶⁶ AḤMED PAŞA: Bu ecilden icmâ‘ u ittifâḳ-ı nükte-ârâ ve nükte-dânâ budur. (age, s. 156)

²⁶⁷ KEMÂLPÂŞAZÂDE AḤMED ÇELEBİ EFENDİ: İbdâ‘-i bedâiyi‘-i nazm u neşrde bi’t-tamâm mahâreti vardır. (age, s. 160)

²⁶⁸ MEVLÂNÂ AḤMEDİ: A‘yân-ı erkân her biri nüktedân-ı kân-ı ‘irfân imiş çünki ḳaşideyi alurlar. (age, s.163)

²⁶⁹ AḤMED-İ DÂ‘İ: Nihâyetde elfâz u edâsı icâz u iḫtişârda nâzûk ü lâtif olmuşdur. (age, s. 165)

²⁷⁰ EZHERİ-İ DİĞER: Ammâ mâlik-i ilm ü kemâl ve hoş-güy u nâzûk-maḳâl idi. (age, s. 171)

²⁷¹ EMRÎ ÇELEBİ: Şîri dâ‘ire-i süz u güdâzdan biründür fe-ammâ maḳâlâtı hayâlâta maḳrûndur. Şanâyi‘-i şîriyyesi tarz-ı mu‘ammâ-mişâl ve bedâiyi‘-i nazmiyyesi üslûb-ı Şebistân-ı ḫayâl vâḳif olmuşdur (age, s. 179)

²⁷² ŞİYABİ: Tabî‘at-ı şîriyyesi bed ve ḳuvvet-i nazmiyyesi bed degüldi. (age, s. 205)

²⁷³ ĞAZALİ: Maḫbûb dostlarla zen-perestler meyânında maḫbû‘ münâzaralar ve maḳbûl mübâḫşeler taḫrîr ü taşvîr idüp her birinin müdde‘âsına göre delîl ile kelâmını te‘vîl itmişdür. (age, s. 410)

yakan şiirler için pür-füsûn, mu‘ciz-simât, füsûn-sâz, sihr-nümâ-yı füsûn-nümûn; pür-sûz, sūznâk; hayat bahşeden ve sevinç veren şiirler için hayât-me‘âb, meserret-me‘âb, cân-perver; eserin hayal dolu olduğunu göstermek için ise “ilhâm-simât, muhayyel, hayâl-engîz” ifadeleri kullanılmıştır.

5) Eserin sanatlı olduğunu gösterebilmek için taşannu‘-simât, belâgat-siyâk, maşnū‘, muşanna‘, belâgat-efzâ, maşnū‘-ı, belâgat-nişâr, redîf, tecnîs ifadeleri seçilmiş. Ölçülü ve kafiyeli eserler için sencîde-i mîzân, müsecca‘ gibi ifadeler kullanılmıştır.

6) Eserin üslûbu karmaşık ve kapalı ise gâmız-elfâz-ı hâyâl, gâmız, muğlak; açık ve anlaşılır ise vâzih, güşâde, pâk, fesâhat-sibâk, fesâhat-şî‘âr, selîs ifadeleri kullanılmıştır.

7) Eserin yeknesak olmadığını, güzel ve hoş olduğunu ifade etmek için rengîn, çendân, şîrîn, laîf, hûb, hoş, kand-âmîz, nâzûk, nazm-ı şekeristân-ı şî‘r, melâhat, zîbâ, hoşça, nağz, bihter, hoşter ifadeleri kullanılmıştır.

8) Saḥî, zındıkâne, fenâ-şî‘âr, bî-behre, nâ-rengîn, nâ-ma‘ânî, nâ-müdâvemet, bî-reng ü hayâl, bî-reng ü sâde, ‘âmiyâne, bî-teemmül ü tefekkür, gârâyib, şūr-engîz, şî‘ri nuḳûş-ı hayâlâtdan sâdedür, eş‘arı hâyâlât u şanâyî‘den ârîdür, eş‘arı çendân ve münteşir degüldür, ehl-i ‘îrfân degüldür gibi ifadeler ise eserlerin olumsuz sıfatlarını gösteren lafzlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Latîfî, genel olarak eserin muhtevasını süzen beyitleri örnek olarak seçer ve o beyitler delaletiyle eserin temel izleğini okuyucuya kavratma yolunu dener. Zikrettiği eserler genellikle beğendiği ve tesirinde kaldığı eserler olarak nitelenebilir. Bu yüzden tenkitten ziyade takdir vardır. Ancak ölçülü bir dille eleştirdiği eserler onun objektifliğinin de kuvvetli bir göstergesidir. Örnek verilerden de anlaşılacağı üzere Latîfî, şairlerin dîvân ve diğer eserlerini zikrederken genellikle beğendiği eserlere yer vermiş çok az bir kısmını ise başarısız eserin numunesi olarak zikretmiştir. Eserleri değerlendirirken tek düze ve kuru bir anlatım biçiminden kaçınmış, birbirinden farklı eserlere çok farklı pencerelerden bakarak onları zengin bir izlenim ile sunmasını bilmiştir.

KAYNAKÇA

Akdağ, Ahmed. (2012), “Süleyman Solmaz, Onaltıncı Yüzyıl tezkirelerinde (Ahdî, Gelibolulu Âlî, Kınalızâde, Beyânî) Şairin Dünyası, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, 670.s”, Turkish Studies-İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, summer 2012, p.2825-2828. , Ankara-Turkey.

Canım, Rıdvan. (2000), Latîfî Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsiratü’n-nuzamâ (İnceleme-Metin), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Canım, Rıdvan, (2013) “Latîfî Tezkiresi’nde Dil ve Üslûp” Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13 Fall 2013, p. 1779-1784, Ankara-Turkey

Çapan, Pervin. (1993), 18. Yy. Tezkirelerinde Edebiyat Araştırma ve Tenkidi, Basılmamış Doktora Tezi, Fırat üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Çınarcı, Mehmet Nuri. (2014), “Herat Ekolü Tezkirelerinden XVI. Yüzyıl Şu’ara Tezkirelerine Şairlerle İlgili Bilgi Edinme Kaynakları”, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/3, 2014-Winter, p.507-540, Ankara-Turkey.

Kılıç, Filiz. (1998), XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair Ve Eserler Üzerine Değerlendirmeler, Akçağ Yayınları, Ankara.

Öztürk, Furkan. (2012), “Harun Tolasa’nın Osmanlı Edebiyatı Araştırmalarına Yaptığı katkılar Üzerine”, Mediteranean Journal of Humanities II/1, s.177-184

Özyıldırım, Ali Emre. (2011), “Garîb Ma’nalar, Acîb Hayaller Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle Belagat Terimi Olarak Garîb Sıfatı”, Âşık Çelebi ve Şairler Tezkiresi Üzerine Yazılar, Derleyenler: Hatice Aynur, Aslı Niyazioğlu, Koç Üniversitesi yayınları, sy. 147-165, İstanbul.

Pala, İskender. (1999), Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara.